

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

« _____ »

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О. В.

« ____ » _____ 2022 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2022 р.

СПІЛЬНА РОБОТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї З
МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ. ПРЕЗЕНТАЦІЯ СИСТЕМИ
РОБОТИ

Кваліфікаційна робота студентки

групи ЗДОм-17

ступінь вищої освіти «магістр»

спеціальності

012 Дошкільна освіта

Гончарової Марії Володимирівни

Керівник канд. філол. наук, доцент

Іншаков А. Є.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	7
1.1. Загальна характеристика мовленнєвого розвитку дошкільників	7
1.2. Сім'я як важливий чинник розвитку мовлення дітей дошкільного віку	12
1.3. Заклад дошкільної освіти як фактор мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку	18
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї З МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	244
2.1. Завдання та методи співпраці закладу дошкільної освіти та сім'ї у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку	244
2.2. Форми співпраці дошкільної установи та сім'ї у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку.....	300
Висновки до розділу 2.....	377
РОЗДІЛ 3. СПІЛЬНА РОБОТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї З МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	38
3.1. Дослідження рівня зацікавленості батьків у співпраці з дошкільною установою з метою мовленнєвого розвитку дітей	3838
3.2. Тренінг – особлива форма спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дітей	400
Висновки до розділу 3.....	466
ВИСНОВКИ.....	477
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	490
ДОДАТКИ	504

ВСТУП

Актуальність дослідження. Одна з основних умов нормального розвитку дитини й в майбутньому успішного навчання у школі — своєчасне та повноцінне формування мовлення у дошкільному дитинстві. Загальновизнано, що для повноцінного мовленнєвого розвитку дошкільнят, необхідна тісна взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї, адже відомо, що найкращі результати відзначаються там, де педагоги та батьки діють узгоджено. Такій співпраці передують цілеспрямована робота педагогів, у процесі якої батьки епізодично входять у життя групи, долучаються до проблем своїх дітей. Досягнення єдиної мети передбачає як розподіл завдань між учасниками освітнього процесу, так і зворотний зв'язок.

Відтак, особливе місце у системі дошкільної освіти займає взаємодія освітньої установи та сім'ї, що забезпечує підвищення педагогічних можливостей усіх учасників освітнього процесу, впливає на зміну рівня виховання та розвитку дошкільників, зокрема аспектів їх мовленнєвого розвитку. Отже, повноцінний розвиток мовлення є основною умовою подальшої соціалізації дитини, пізнання ними навколишнього середовища, грає провідну роль становленні її особистості, у розвитку внутрішнього світу, розширенні та збагаченні соціального досвіду.

Брати участь у мовленнєвому розвитку сім'ї починають з моменту приходу дитини до дошкільного закладу. Вже на цьому етапі вихователям варто переконати батьків, що їх роль у мовленнєвому розвитку дитини достатньо значуща, важливо наголосити, що зусиль закладу без їх допомоги буде недостатньо. Основні цілі взаємодії педагогів та батьків з питань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку – це об'єднання зусиль дорослих для забезпечення успішного мовленнєвого розвитку кожної дитини, виділення пріоритетних ліній цього розвитку, показ найбільш ефективних методів та прийомів роботи мовленнєвого виховання, розкриття можливості перенесення отриманих педагогічних знань до умов сімейного виховання, формування в батьків бажання та вміння спілкуватися з дітьми, керувати дитячою діяльністю.

Важливість такої співпраці полягає у тому, що працюючи з батьками безпосередньо, ознайомлюючи їх з анатомо-фізіологічними та психологічними

особливостями власних дітей, вихователі можуть здійснити достатньо серйозний вплив на якість перебігу мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, а це в свою чергу є важливим фактором для подальшого навчання та розвитку вихованців.

Основна мета всіх видів взаємодії дитячого садка та батьків – встановлення довірливих відносин з дітьми, батьками та педагогами, виховання потреби ділитися один з одним своїми проблемами та спільно їх вирішувати. Важливо намагатися активно використовувати всі види традиційних форм взаємодії з сім'єю, але й шукати нові, сучасні форми співпраці з батьками відповідно до стрімких змін у нашому суспільстві.

Відтак, актуальність нашого дослідження вбачаємо у детальному вивченні особливостей спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї в мовленнєвому розвитку вихованців, адже ці два соціальні інститути є важливими джерелами формувань знань та уявлень дітей про навколишній світ, а тому на них покладається серйозна роль у формуванні мовленнєвого розвитку як важливого фактора успішного анатомо-фізіологічного та психічного розвитку.

Аналіз наукової літератури дав можливість стверджувати, що проблема спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дошкільників є достатньо висвітленою у сучасному науково-дослідницькому дискурсі. Загалом, аналізуючи окреслену нами проблему важливо згадати, що особливість співпраці двох важливих соціальних інститутів дітей як дошкільна установа та сім'я вивчали такі сучасні вчені як: Т. Довженко, Т. Сітарук, А. Степанюк, О. Сорочинська, М. Дешко, Ю. Рібцун, Л. Дубровська, В. Дубровський, Т. Мельник, В. Кушнір, Н. Гуцало, В. Лисенко, О. Новіцька, О. Дацун.

Окремо відзначимо, що проблему мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку висвітлено у працях А. Богуш, Н. Гавриш, Є. Соботович, Л. Калмикової, О. Денисенко, І. Єнгалічєєвої, Ю. Рібцун, Н. Харченко, Т. Бондаренко, І. Мартиненко, І. Шевченко, В. Васільєвої, І. Товкач, О. Рейпольській, О. Полєвіковій, Т. Атрощенко, М. Шеремет, Л. Трофименко, Н. Горбунової.

Важливість спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї в мовленнєвому розвитку дошкільників було предметом вивчення Л. Кужільної, Г. Ватаманюк,

С. Михальської, А. Залізник, К. Колесник, Л. Ткачук, Т. Піроженко, В. Кузьменко, І. Деснової, А. Аніщук, С. Темченко.

Отже, маємо зазначити, що сутність процесу спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї є достатньо визначеною у сучасних науково-дослідних джерелах. Проте реалії сучасного стану співпраці цих двох важливих соціальних інститутів розвитку дітей та їх актуальності з огляду на розвиток сучасного суспільства одноголосно вказують на актуальність дослідження окресленої нами проблеми.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати особливості процесу спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку та визначити найбільш оптимальну систему роботи для цього напрямку роботи.

Завдання дослідження:

- здійснити аналіз сучасної науково-дослідної літератури з теми дослідження та проаналізувати особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку;
- визначити особливості впливу закладу дошкільної освіти на процес мовленнєвого розвитку дошкільників;
- визначити особливості співпраці закладу дошкільної освіти та сім'ї в мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку;
- обґрунтувати роль тренінгу як особливої форми спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дітей.

Об'єкт дослідження – мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – спільна робота закладу дошкільної освіти та сім'ї у напрямку мовленнєвого розвитку.

Методи дослідження. Для досягнення мети та завдань застосовано комплекс педагогічних методів дослідження:

- теоретичні;
- емпіричні;
- статистичні.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані студентами протягом проходження педагогічної практики в закладах дошкільної освіти, або під час наукового дослідження з дотичної тематики.

Апробація результатів дослідження. Матеріали роботи були опубліковані на VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Integration of scientific and modern ideas into practice» Стокгольм, Швеція.

Окремі розділи кваліфікаційної роботи були представлені та обговорені на засіданнях проблемної групи кафедри дошкільної освіти Криворізького державного педагогічного університету «Актуальні проблеми дошкільної лінгводидактики».

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки.

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.

1.1. Загальна характеристика мовленнєвого розвитку дошкільників

Мова і мовлення традиційно розглядалися в психології, філософії та педагогіці як своєрідний «вузол», в якому сходяться різні лінії психічного розвитку – мислення, уява, пам'ять, емоції. Являючись найважливішим засобом людського спілкування, пізнання дійсності, мовлення є основним каналом залучення до цінностей духовної культури від покоління до покоління, а також необхідною умовою виховання та навчання. Однак, вважаємо, що важливо окреслити особливості цих двох явищ нашого суспільства. Отже, мова – історично усталена система звуків, звукосполучень, значень і т. ін., а мовлення – діяльність за допомогою мови, мова в дії, мовний процес у багатьох його видах і формах (говоріння, писання, читання, мовчазна розмова з самим собою, обдумування). Відмінність між мовою і мовленням по суті така ж, як між засобами діяльності й самою діяльністю [1]. Відтак, можемо стверджувати, що мовленнєвий розвиток у дошкільному дитинстві закладає основи успішного навчання у школі.

Актуальність цього виду розвитку обумовлена тим, що на сьогодні мовлення дитини в дошкільному віці як засіб передачі та засвоєння суспільно-історичного досвіду та засіб спілкування набуває особливої важливості. Це пов'язано з розширенням сфери спілкування, участі дітей у проектній та дослідній діяльності, використання в умовах закладів дошкільної освіти методу експериментування, програм додаткової освіти, де від кожної дитини вимагається вступ та активне використання комунікативних навичок.

Аналіз літературних джерел за останні роки щодо проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку, як самостійної проблеми педагогіки та психології, дає можливість констатувати, що на сьогоднішній день ця проблема зберігає свою актуальність вже багато років. Відзначимо, що проблемою розвитку мовлення дітей дошкільного віку активно займаються та присвячують свої дослідження, як відомі вчені, так і початківці. Серед корифеїв педагогіки та психології варто згадати: В. Виноградова, Л. Виготського, А. Гвоздева, А. Запорожця, А. Леонтьєва, А. Леонтьєва, А. Пешковського, С. Рубінштейна, Є. Тихееву, Ф. Сохіна, К. Ушинського, Є. Фльоріну, Л. Щербу, Д. Ельконіна.

Серед сучасних науковців проблемою мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку займалися А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикова, І. Єнгаличева, Н. Бондаренко, Ю. Рібцун, І. Луценко, Н. Харченко, Т. Бондаренко, І. Мартиненко, І. Шевченко, В. Васільєва, С. Джерджевич, Л. Джерджевич, І. Товкач, О. Рейпольска, О. Полєвікова.

Отже, можемо стверджувати, що окреслена нами проблема є достатньо визначеною у науково-дослідних джерелах як історично відомих науковців так і вчених сучасності, адже проблема розвитку мовлення дошкільнят сьогодні займає чільне місце у напрацюваннях теоретиків та практиків дошкільної освіти й психології. І це не випадково, оскільки сьогодні відзначається різке зниження мовленнєвого розвитку дошкільнят, а тому, педагогам дошкільних закладів важливо володіти різноманітними методиками які дозволили б досягти успіху у процесі мовленнєвого розвитку вихованців.

Розвиток мовлення дошкільників має на увазі не тільки уміння граматично вірно і складно будувати висловлення, але і володіти багатством рідної мови, її виразними можливостями.

Важливо наголосити, що «у Інваріантному складнику стандарту дошкільної освіти (2021 р.) важливість мовленнєвого розвитку дошкільників визначена у окремій освітній лінії, відповідно якої важливим для дітей є сформувати здатність продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Представлена компетентність тісно об'єднує між собою фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники» [2].

Питання підготовки дошкільнят до оволодіння мовленням є частиною проблеми готовності до навчання в школі. Психологи і педагоги додають особливу значимість навчанню дітей мовленню і називають його операційні компоненти (письмо і читання) провідними в будь-якій свідомій діяльності людини. Актуальність дослідження проблеми розвитку мовлення дітей обумовлена унікальністю і специфічністю раннього дошкільного віку, неповторними особливостями психофізіологічного, соціально-особистісного розвитку, що виявляється у своєрідності форм пізнання і способів практичної діяльності. Саме в цей період створюються сприятливі можливості для цілісного розвитку особистості дошкільника. Одним з важливих напрямків у реалізації

цілісного підходу в навчально-виховному процесі є своєчасне освоєння дитиною рідної мови в максимально сензитивні для цього терміни [3].

Протягом дитинства кожний вихованець все частіше прагне до спільного обговорення явищ, предметів навколишнього світу, взаємовідносин між людьми. Оскільки мовлення найтіснішим чином пов'язано з мисленням дитини, мовленнєвий розвиток дошкільників дає можливість вийти за межі ситуації у якій безпосередньо знаходиться дитина. Розширюються, збагачуються контакти вихованця з іншими дітьми — молодшими за нього, однолітками, старшими, спілкування із якими значимо успіху у спільній діяльності (насамперед у дитячих іграх), задоволення важливих соціальних потреб, емоційного та інтелектуального розвитку дитини. У взаємодії і з дорослими, і з дітьми мовлення до кінця дошкільного періоду стає важливим засобом комунікації, а розвиток мовлення дошкільнят найвідповідальнішим періодом у розвитку мовлення у дітей.

Нам імponує думка дослідниці М. Шеремет яка відзначає, що мовленнєва діяльність – це активний, цілеспрямований процес, опосередкований мовленнєвою системою і обумовлюваний ситуацією, процес прийняття і передачі повідомлень. Психологічна природа мовлення розкрита О.М.Леонт'євим на основі узагальнення цієї проблеми Л.С.Виготським:

- мовлення займає центральне місце в процесі психічного розвитку, розвиток мовлення внутрішньо пов'язаний з розвитком мислення і з розвитком свідомості у цілому;
- мовлення має поліфункціональний характер: йому притаманні комунікативна функція (слово – засіб спілкування), індикативна (слово – засіб вказівки на предмет) та інтелектуальна, сігніфікативна функція (слово – носій узагальнення, поняття); усі ці функції внутрішньо пов'язані одна з одною;
- мовлення є поліморфною діяльністю, виступаючи то як гучна комунікативна, то як гучна, але не несуча прямої комунікативної функції, то як мовлення внутрішнє. Ці форми можуть переходити одна в одну;
- у мовленні слід розрізняти його фізичну зовнішню сторону, форму і його семічну (семантичну, смислову) сторону;
- слово має предметну віднесеність і значення, тобто є носієм узагальнення;

- процес розвитку мовлення не є процесом кількісних змін, що виражається в збільшенні словника і асоціативних зв'язків слова, але процесом якісних змін, стрибків, тобто це процес дійсного розвитку, який, будучи внутрішньо пов'язаний з розвитком мислення і свідомості, охоплює всі перераховані функції, сторони і зв'язки слова (О.М.Леонтьєв). Ці характеристики мовлення вказують на необхідність більшої уваги педагогів до змістовної, понятійної сторони мовленнєвих явищ [4].

Отже, ми можемо стверджувати, що перед сучасними педагогами постає важливе завдання: створити та забезпечити процес завдяки якому кожний дошкільник міг досягти успіху в оволодінні мовленням. Відтак, розвиток мовлення вихованців закладів дошкільної освіти – це багатогранна, систематична та продуктивна педагогічна діяльність, яка передбачає використання великого запасу спеціальних методичних прийомів та мовленнєвих вправ для дітей, які сприяють розширенню словникового запасу дітей, розвивають звукову культуру та граматичний лад мови, зв'язкову (монологічну та діалогічну) та образну мову. При цьому важливо враховувати, що кожна дитина є унікальною і має свій індивідуальний темп розвитку.

Дослідниця А. Богуш окреслює ряд особливостей мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, зокрема:

- Кожна дитина сама будує свою мовну систему, при цьому виявляє значну ступінь творчої активності;
- значну роль при цьому процесі відіграє так званий «інпут» – мовленнєвий матеріал, який дитина переробляє. Він постачається насамперед матір'ю, тому велику роль в успіху формування досліджуваної нами компетентності залежить від особливостей мовленнєвої поведінки найближчий дорослих дітей;
- дослідження мовленнєвого розвитку дошкільників неможливе без аналізу їх предметно-практичної діяльності;
- мовленнєвий розвиток безпосередньо пов'язаний з когнітивним розвитком дітей. [5, с. 120-121].

Відтак, теоретиками та практиками окреслені стали періоди мовленнєвого розвитку, серед яких вирізняють такі як:

- 1 рік: спочатку дитина повторює власні звуки, а пізніше починає наслідувати звуки дорослих; спостерігається тенденція до активного використання міміки та жестів, що обумовлені психологічними особливостями представленого періоду розвитку;
- 2 рік характеризується стрімким періодом до формування активного словникового запасу й вивчення оточуючого довкілля;
- 3 рік обумовлюється активним процесом формування фразового мовлення; цьому періоду властиве те, що діти більш частіше ставлять різноманітні запитання, що обумовлюється в першу чергу їх стрімким психологічним розвитком й кризою, що властива цьому періоду; дошкільники в мовленні починають використовувати іменники однини і множини;
- 4 року життя властиве продовження активного збагачення словникового запасу й те, що діти вже користуються в мовленні простими і складними реченнями:
- 5 рік життя обумовлюється тим, що дитина вже активно використовує майже усі частини мови у власному мовленні;
- 6 (7) рік життя характеризується тим, що висловлювання дитини стають більш повними та точними. Діти самостійно складають розповідь, переказують казку, що говорить про оволодіння одним з найважчих видів мовлення – монологічним мовленням. В мовленні дитини з'являються слова, що позначають якість предметів, матеріал з яких вони зроблені [6].

Отже, процес мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є складно організованим психологічним етапом розвитку вихованців, що потребує як від фахівців закладу дошкільної освіти так і від сім'ї серйозного й ґрунтовного підходу, адже успішний мовленнєвий розвиток – це запорука подальшого навчання й розвитку дитини як всебічно розвиненої особистості.

Відтак, одним із найважливіших показників рівня формування інтелектуального й психологічного потенціалу дитини вважається багатство її мовлення, тому вихователям важливо підтримати та забезпечити розвиток розумових та мовленнєвих можливостей дошкільнят. Забезпечення системного розвитку мовленнєвих навичок та пізнавальної діяльності – одна з функцій педагога дошкільної освіти. Чим якісніше мовлення, чим краще розвинений активний словниковий запас, тим більше дитина прагне пізнання навколишнього світу, що допомагає їй розвиватися і впізнавати щось

нове. Таким чином, швидше удосконалюються психічні пізнавальні процеси – увага, пам'ять, мислення.

Щоб мовлення кожного малюка покращувалось, необхідні сприятливі умови. Мовлення є головною соціальною функцією, але одних біологічних передумов для її повноцінного розвитку недостатньо. Необхідність у мовленнєвому спілкуванні виробляється у життєвої практиці і залежить від взаємодії дитини із соціальним оточенням. У розвитку мовлення дошкільників провідну роль займають дорослі: батьки та вихователі в дошкільній установі. Від культури мовлення дорослих та від того, як вони розмовляють з дитиною, скільки часу приділяють спілкуванню залежать успіхи малюка у мовленнєвому розвитку.

1.2. Сім'я як важливий чинник розвитку мовлення дітей дошкільного віку

Традиційно сім'я вважається провідним соціальним інститутом виховання. Систему знань і вмінь набутих в сім'ї людина зберігає протягом усього подальшого життя. Слід зазначити, що жоден соціальний інститут виховання не можна порівняти за тривалістю та особливістю впливу як сім'ю. Саме в цьому соціальному інституті формуються основи особистості дитини, що у подальшому здійснює істотний вплив на процес дитячого розвитку.

Питання впливу сім'ї на формування особистості дитини є досить актуальним, йому присвячено книги, підручники, кандидатські дисертації, статті. Зокрема, розвиток сімейної педагогіки розглядали Єпіфаній Славинецький, Симеон Полоцький. Аналіз сімейного виховання міститься в роботах О. Радищева, М. Новикова. Проблема сім'ї та домашнього виховання відображена у творчості М. Добролюбова, М. Пирогова, В. Белінського, О. Герцена. У II пол. XIX – поч. XX ст. сімейне виховання відобразилося у працях К. Ушинського, М. Шелгунова, П. Лесгафта, П. Каптерева та ін. II пол. XXI ст. характеризується експериментальним вивченням сім'ї: Є. Арнаутова, Т. Маркова, В. Титаренко та ін. Праці сучасних учених присвячені проблемі психології сім'ї, тактиці домашнього виховання (А. Кошелева, А. Співаковська та ін.) [7].

Роль сім'ї у вихованні дитини надзвичайно велика. Закладені з раннього дитинства якості та основи поведінки залишаються з людиною протягом усього її життя.

Виховання починається у сім'ї. Саме в оточенні близьких, рідних людей відбувається розвиток дитини як особистості, закладаються основи її майбутньої поведінки у суспільстві. І хоча все більше місця в нашому житті відводиться технічним змінам, а освіта стає дистанційною, виховання, насамперед сімейне, як і раніше, займає провідну роль у формуванні особистості дитини.

Аналіз наукових джерел засвідчує те, що існує багато визначень поняття «сім'я». «Сім'я» – це заснована на загальносімейній діяльності спільність людей, пов'язаних узами подружності – батьківства – родинності, яка завдяки цьому здійснює відтворення населення і спадковість сімейних поколінь, а також соціалізацію дітей, підтримання існування членів сім'ї»[8]. Або «сім'я — це геніальне творіння природи й суспільства. Зв'язок двох осіб різної статі, що називається шлюбом, — це не просто природний союз і не просто цивільний договір, а передусім моральний союз, який виникає на основі взаємної любові, на довірі й перетворює подружжя в єдине ціле. Двоє людей, які поєднали свої долі, мають над мету — продовжити рід людський, народити й виховати дитину» [9, с.21].

Із зазначених термінів ми бачимо, що сім'я – це важливий соціально-психологічний союз близьких людей, що об'єднаний метою продовження роду

Отже, сім'я в житті дитини займає перше місце і як унікальний у своєму роді інститут виховання і як головний об'єкт для наслідування і як авторитет практично з усіх питань. У сім'ї дитина проводить більше часу, ніж у освітньому закладі чи інших установах, вона для її є єдиним комфортним середовищем та її надією й опорою в житті, у ній закладаються основи особистості та характеру дитини. Але сім'я може надавати як позитивний, і негативний вплив з його виховання. Ніщо так позитивно не впливає на виховання дитини, як сім'я і водночас ніщо не завдає такої шкоди, яку може завдати сім'я.

Таким чином, ми можемо впевнено стверджувати, що сім'я – це складне суспільно важливе угруповання, що визначає особливості перебігу становлення кожної

дитини як всебічно розвиненої особистості, яка є активним членом соціального угруповання.

Загалом, як соціальна система сім'я має риси соціального інституту та водночас малої соціальної групи. Риси сім'ї як соціального інституту укладені у соціальних нормах, поняттями, образами поведінки, що регламентують взаємини між подружжям, батьками, дітьми та іншими родичами. Як малу групу, засновану на шлюбі чи кровній спорідненості, її характеризує спільність побуту всіх членів сім'ї, взаємна моральна відповідальність та взаємодопомога.

Сім'я є стійкою формою взаємовідносин для людей, у межах якої здійснюється основна частина повсякденного життя людей. Являючись основним інститутом розвитку особистості та соціалізації дошкільників, сім'я відчуває на собі вплив як позитивних, так і негативних процесів, що відбуваються в суспільстві. У сім'ї реалізуються основні людські потреби: порятунок від самотності, домівка, що дарує людині мир, радість і спокій. Зрештою, сім'я — це соціальна опора, без якої важко обійтись у наш час. Отже, сучасна сім'я як суспільно важливе угруповання налічує достатньо велику кількість функцій. Зокрема,

- Виховна функція сім'ї – формування особистості дитини, систематичний виховний вплив сімейного колективу на кожного свого члена протягом всього його життя, постійне психолого-педагогічний вплив батьків та інших дорослих членів сім'ї на дітей. Здійснюється за допомогою таких психологічних механізмів, як домагання, очікування, порівняння, досягнення, взаємовплив, задоволеність своєю реально склалася роллю.
- Функція господарсько-побутових відносин - суспільне відтворення засобів до життя, ведення свого господарства, наявність свого бюджету, організація споживчої діяльності з метою задоволення різноманітних людських потреб.
- Функція інтелектуального спілкування – найбільш проблематична через брак часу і сучасного ритму життя, відсутності між подружжям духовної близькості, емоційного контакту, спільності поглядів і життєвих цінностей. Головне призначення функції інтелектуального спілкування - забезпечення взаєморозуміння як найбільш міцної основи сім'ї.
- Функція психологічної розрядки має величезне значення для зміцнення її внутрішньосімейних зв'язків: наявність психологічної закономірності психологічної

розрядки в сім'ї, емоційно-психологічна підтримка кожного члена сім'ї, вміння урізноманітнити вільний від роботи час, загальні панівні емоційні стани і загальна інтерактивність родини [10].

Особливості сім'ї залежать також від її складу. Дослідники виділяють розширену сім'ю, яка включає різні покоління, нуклеарну (окрему, просту) сім'ю, яку утворює подружжя з дітьми, і неповну, якщо відсутній один з подружжя. Будь-який з цих видів сім'ї має свої соціальні проблеми. В складній сім'ї — це проблема взаємин поколінь, відмови від опіки над молодятами, допомоги старшим. В неповній сім'ї — це проблема виховання дітей. В простій (нуаклеарній) — це проблема психологічного клімату, формування традицій, стилю сімейного життя [11].

Таким чином, з народження людина потрапляє у суспільство. Вона росте, розвивається і вмирає у ньому. На розвиток людини впливає безліч різних чинників, як біологічних, і соціальних. Головним соціальним чинником, впливає становлення особистості, є сім'я. Сім'ї бувають зовсім різними. Залежно від складу сім'ї, від відносин у сім'ї один до одного та взагалі до оточуючих людей людина дивиться на світ позитивно чи негативно, формує свої погляди, будує свої стосунки з оточуючими, набуває важливі компетентності які будуть необхідні їй протягом усього життя.

Отже сім'я – це найважливіше середовище формування особистості та інститут виховання. Існують, звісно, й інші чинники, що впливають розвиток і становлення особистості – середовище проживання, середовище навчання, середовище відпочинку. Але сім'я несе чільну у цьому функцію. Все позитивне й негативне людина отримує із сім'ї.

Сім'я – це провідний мікрофактор соціалізації дитини, оскільки є її природним середовищем на первинній стадії, джерелом матеріальної та емоційної підтримки. З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, у домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власний досвід поведінки й діяльності. Для дитини протягом усього періоду її розвитку і становлення як особистості, сім'я є найбільш значущою мікрогрупою, а відтак й фундаментальною суспільною інституцією. За переконанням О. Кононенко, «сім'я це не тільки перший, а й найголовніший, незамінний інститут соціалізації дитини перших років життя».

Унікальність сім'ї полягає у створенні індивідуальної мотивації до задоволення суспільних потреб, що є умовою існування суспільства незалежно від історичної епохи [12].

Відтак, ми можемо стверджувати, що сім'я – це унікальне й складне угруповання людей, як би самою природою призначене для виховання. Головна причина впливу сім'ї на дітей у тому, що перші враження дитини від навколишньої дійсності, отримані в сім'ї найсильніші та найстійкіші. Основи всіх компетентностей закладаються у сім'ї, у тому числі й мовленнєва. Мовлення дошкільників формується на прикладі рідних та близьких йому людей: матері, батька, бабусі, дідуся, старших сестер та братів. Мовлення – це складна функція, і вона залежить від багатьох моментів. Наголосимо, що мовлення дорослого, краще сприймається дітьми, якщо вона емоційне, доброзичливе та спокійне. У розмові з дітьми слід вживати слова сучасної української літературної мови. Правильний підбір слів та словесних виразів забезпечує точність, ясність та виразність мовлення дорослого. Правильно вимовлені звуки й слова найближчими для дитини людьми – це мовленнєвий зразок, приклад для наслідування дошкільникам. Чим різноманітніший і багатший словник дорослого, тим більше яскравим може бути мовлення дітей. Переконані, що активне використання у мовленнєвій взаємодії з дошкільниками усної народної творчості, прислів'їв, приказок – розширює та поповнює словниковий запас дітей. Важливо у сім'ї дітям читати твори художньої літератури, вивчати з ними вірші, активно розмовляти. Мовленнєвий розвиток відбувається, насамперед, у повсякденному спілкуванні з дитиною, у реальних життєвих ситуаціях. Питання спонукають дитину до відповіді.

Забезпечення батьками позитивного мовленнєвого прикладу (багатий лексичний словник, грамотність, відсутність образливих слів, емоційна забарвленість, оптимальний тон, індивідуалізоване звернення до дітей); створення мовленнєвих ситуацій, стимулювання дітей до вираження своїх почуттів засобами мовлення, сприяють розвитку мовленнєвого самовираження, формуванню мовленнєвої особистості в дошкільному дитинстві [13].

Дослідниця Т. Жаровцева висуває найважливіші вимоги до мовлення членів сім'ї, щоб воно мало розвиваючий вплив на дітей дошкільного віку.

1. Мова дорослого повинна бути правильною, виразною, слова повинні поєднуватися один з одним за формою і за змістом. Для маленької дитини дуже значуща інтонація. Бідність інтонації уповільнює розвиток мовлення. Дитина не знає, як треба говорити в тій чи іншій ситуації. Не розуміючи інтонації оточуючих, вона просто не навчиться важливим аспектам мовлення! Це, в свою чергу, знижує здатність дитини пристосовуватися до ситуації, негативно впливає на розуміння слів і їх використання.

2. Потрібно стежити за ритмом своєї промови і гучністю голосу. Мова повинна бути не гучною і нешвидкою, але і не дуже повільною. Занадто гучна або швидка мова дуже скоро стомлює навіть дорослих.

3. Мова повинна бути чіткою і не багатослівною. Змазана і багатослівна мова важка для розуміння, втрачається сенс висловлювань. Така мова уповільнює формування у дитини реакції на звертання [14].

Ми погоджуємося з думкою дослідниці, адже переконані, що якість мовлення найближчого оточення дошкільників – це запорука в успішному мовленнєвому розвитку дітей.

Існує невірна думка про те, що мовлення дитини може розвивається самостійно, без спеціального впливу та допомоги дорослих, ніби дитина сама, поступово, опановує правильну вимову. Насправді ж невтручання у процес формування дитячого мовлення майже завжди тягне у себе відставання у розвитку. Мовленнєві недоліки, закріпившись у дитинстві, важко піддаються корекції у подальших вікових етапах розвитку, а тому сім'я, що розуміється на психолого-педагогічних особливостях виховання та розвитку дітей завжди намагається вплинути на процес мовленнєвого розвитку, починаючи з ранніх років життя. Вважаємо, що дуже важливо, щоб дитина протягом усього дитинства чула якісне й досконале мовлення близький, що у майбутньому це стане фундаментом для формування її власної мовленнєвої компетентності.

1.3. Заклад дошкільної освіти як фактор мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку

Загальновизнано, що першим соціальним інститутом у житті кожної людини є сім'я. Завдяки спілкуванню з близькими дорослими дитина отримує свої перші знання та уявлення про оточуючий її світ, що є своєрідним фундаментом для продовження соціальної інтеграції й набуття стійких знань, що необхідні для подальшого життя. Другим соціальним інститутом у житті кожної дитини є заклад дошкільної освіти. Відповідно БКДО (2021 р.) вищеназвана нами освітня ланка є стартовою платформою особистісного розвитку дитини [2].

Від того, в яких умовах розвиватиметься дитина, залежить її майбутнє. У період дошкільного віку дуже важливо розвинути основні психічні процеси, такі як пам'ять, сприйняття, мислення, мова. У цей період у дитини безперервно оновлюються знання про будову світу, вона розвиває свій словниковий запас, переймає культурно-історичний досвід власного народу, а тому, фахівці закладу дошкільної освіти у зв'язку з тим, що дитячий садок є установою де діти проводять достатньо велику кількість часу, мають створити усі необхідні умови задля всебічного розвитку особистості кожної дитини.

Коли дитина приходить у дошкільний заклад в неї виникає уявлення про новий світ соціальних відносин, де панують інші норми, ніж у близькому оточенні. У цей момент настає початок підготовки до майбутнього дорослого (соціального) життя. Вважаємо, що основна функція дитячого садка, як соціально-освітнього закладу – надавати педагогічну допомогу та підтримку сім'ям своїх вихованців, а також сприяти корекції ряду проблем у поведінки та розвитку.

Проте, переконані, що одним із основних завдань дитячого садка залучити до процесу навчання кожної дитини в дитячому садку, підготувати її до школи, сформувані перелік необхідних компетентностей, що будуть необхідні як для подальшого освітнього процесу, так і життя загалом. Однією з таких найважливіших компетентностей є мовленнєва, адже мовлення – це основа успішного психічного розвитку кожної дитини, а тому, дошкільним установам як першим освітнім ланкам у житті дошкільників важливо забезпечити умови для успішного оволодіння дітьми якісного мовлення.

Таким чином, переконанні, що систематична робота та підтримка педагогами у процесі оволодіння дітьми мовленням, методичний розвиток мови повинно лежати в основі всієї системи виховання у дошкільних установах.

Проблема місця дошкільних установ, ролі вихователів у оволодінні вихованцями якісного й сучасного українського мовлення на сьогодні є достатньо актуальним у психолого-педагогічній літературі. Зокрема, до цієї проблеми зверталися такі вчені як: А. Богуш, Т. Степанова, О. Скорина, А. Залізняк, В. Іванова, М. Дешко, О. Попович, Н. Маліновська, Т. Маркотенко, Л. Рожанська, О. Артюхова.

Вважаємо, що оволодіння навичками мовлення як засобом та способом спілкування та пізнання є одним із найважливіших надбань дитини у дошкільному дитинстві. Ми переконані, що головну роль у розвитку мовлення, поповненні словникового запасу дитини грає вихователь та його власне мовлення, адже, це перша особа після членів сім'ї з якою дитина проводить велику кількість часу, відтак, мовлення педагога, його власна методична обізнаність у процесі мовленнєвого розвитку дітей є своєрідною основою для успішного оволодіння сучасним українським мовленням кожним дошкільником.

Отже, серед багатьох важливих завдань виховання та навчання дітей дошкільного віку в ЗДО – розвиток мовлення та словника, є домінуючим. Доречно відзначити, що це загальне завдання складається з низки спеціальних, індивідуальних завдань: виховання звукової культури мовлення, збагачення, закріплення та активізації словника, удосконалення граматичної правильності мови, формування розмовної (діалогічної) мови, розвитку зв'язного мовлення, виховання інтересу до художнього слова, підготовки до навчання грамоти. У закладах дошкільної освіти дошкільники, опановують рідне мовлення як невід'ємний елемент спілкування. Провідником та опорою цих знань безперечно виступає вихователь. Очевидно, що мовлення педагога постійно знаходиться в полі зору дітей, у спілкуванні з ними, є основним джерелом, з якого діти отримують зразок рідного мовлення, а тому, ми переконані, що воно має бути не тільки правильним, а й відповідати чітко визначеним мовознавчим нормам.

Поведінка, мовлення вихователя, його зовнішній вигляд – це все є основою для всебічного розвитку кожного вихованця дошкільної установи. У наші дні правильне мовлення, на жаль, поступово втрачає своє значення. Йому на зміну приходять

поєднання іноземних слів, неологізмів та сленгових виразів, які з'явилися внаслідок технічного прогресу та розвитку у науковій сфері. Результат достатньо негативний – суспільство втрачає раніше здобуті мовленнєві навички. Найбільш важливим засобом зв'язку між дитиною та навколишнім світом є мовленнєве спілкування, яке є однією із складних вищих психічних функцій людини. Мовлення дитини не є вродженою здатністю, а формується під впливом мовлення дорослих і величезною мірою залежить від достатньої мовленнєвої практики, нормального мовленнєвого оточення. Загальновизнано, що дошкільний вік є сензитивним періодом мовленнєвого розвитку дитини, тому один з провідних напрямів діяльності вихователя – формування мовлення та навичок мовного спілкування, що спирається на володіння рідною літературною мовою.

Своєрідність психічного розвитку дітей, їх мислення, здатності до наслідування може бути застосованим як успішний засіб для якісного освітнього процесу, формуванню важливих для дошкільників компетентностей, зокрема мовленнєвої, а тому, для мовлення педагога дошкільного закладу є ряд сталих вимог:

- **правильність** – відповідність мовлення мовним нормам. Педагогу необхідно знати і виконувати у спілкуванні з дітьми основні норми рідної мови: орфоепічні норми (правила літературної вимови), а також норми утворення і зміни слів;

- **точність** – відповідність змісту мовлення та інформації, яка лежить у його основі. Педагогу слід звернути особливу увагу на смисловий аспект мовлення, що сприяє формуванню у дітей навичок точності слововживання;

- **логічність** – вираження у смислових зв'язках компонентів мовлення і відносин між частинами та компонентами думки. Педагогу слід враховувати, що саме у дошкільному віці закладаються уявлення про структурні компоненти зв'язного вислову, формуються навички використання різних способів внутрішньо текстових зв'язків;

- **чистота** – відсутність у мовленні елементів, невластивих літературній мові. Усунення із активного мовлення не літературної лексики – одне із завдань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: неприпустимо використовувати слова-паразити, діалектні, жаргонні слова;

• **виразність** – особливість мовлення, що допомагає захоплювати увагу і створювати атмосферу емоційного співпереживання. Виразність мовлення педагога є потужним засобом впливу на дитину. Володіння педагогом різними засобами виразності мовлення (інтонація, темп мовлення, сила, висота голосу тощо) сприяє не лише формуванню довільності виразності мовлення дитини, але й повнішому усвідомленню дитиною змісту мовлення дорослого, формуванню вміння виражати своє ставлення до предмета розмови;

• **багатство** – уміння використовувати всі мовні одиниці з метою оптимального вираження інформації. Педагогу слід враховувати, що в дошкільному віці формуються основи лексичного запасу дитини, тому багатий лексикон самого педагога сприяє не лише розширенню словарного запасу дитини, але й допомагає сформувати у неї навички точності слововживання, виразності й образності мовлення;

• **доцільність** – вживання у мовленні одиниць, відповідних ситуації та умовам спілкування. Доцільність мовлення педагога передбачає, насамперед, володіння відчуттям стилю. Урахування специфіки дошкільного віку націлює педагога на формування у дітей культури мовленнєвої поведінки (навичок спілкування, уміння користуватися різними формулами мовленнєвого етикету, орієнтуватися на ситуацію спілкування співбесідника тощо) [15].

Переконані, що кожному сучасному вихователю важливо пам'ятати про те, що мовлення – це своєрідний показник особистості педагога, а тому, важливо ретельно стежити за її якістю, бо від цього залежить успішний розвиток кожного вихованця. Вважаємо, що важливо:

- прибрати з професійного мовлення різноманітні не дуже доречні інтонації, адже вони здійснюють негативний вплив на свідомість дітей, викликаючи у них дискомфорт та своєрідний бар'єр у процесі розвитку;
- вихователю важливо пам'ятати про доречність використаних слів, особливо це стосується термінів та повсякденно вживаних виразів, бо дошкільники за своєю природою та особливостями розвитку здатні до швидкого наслідування і можуть засвоїти не дуже якісне мовлення, що у майбутньому буде заважати їм рости далі та навчатися й цей факт потребуватиме фахової корекції;

- вихователям важливо не поспішати у власній вимові, використовувати правильні наголоси, адже слух дітей чутливий і є вірогідність того, що дошкільники швидко засвоять не правильний взірець мовлення;
- вважаємо, що педагогам важливо підлаштовувати власне мовлення таким чином, щоб воно було зрозумілим кожній дитині відповідно особливостям кожній віковій групі.

Вихователь, що працює над удосконаленням власної культури мовлення, перш за все повинен піклуватися про синонімічне багатство його компонентів – лексики, граматики, фонетики. Вважаємо, що важливо, розвинути в собі потребу постійно звертатися до словників, цей факт буде своєрідним засобом постійного покращення власного мовлення щодня. Отже, володіння вихователя всіма засобами виразності мовлення і є шлях до розвитку, вдосконалення та збагачення мовлення вихованців кожної вікової групи.

Таким чином, ми можемо впевнено стверджувати про те, що мовлення вихователя закладу дошкільної освіти є одним з вагомих засобів у оволодінні дітьми мовленнєвої компетентності відповідно сучасним мовознавчим вимогам. Його важливість можна пояснити тим, що за його допомоги вихователь здійснює як прямий так і опосередкований вплив процес становлення мовлення кожної дитини.

На заняттях і в повсякденному спілкуванні вихователь може впливати на мовлення дітей наступними засобами:

- вправляти дітей у чіткій вимові слів;
- навчати дітей правильно користуватися інтонацією;
- вчити говорити досить голосно, не поспішаючи;
- розвивати фонематичний слух;
- збагачувати словниковий запас;
- навчати правильно використовувати граматичні конструкції речень [16].

Висновки до розділу 1.

Отже, здійснивши аналіз науково-дослідних джерел з проблеми психолого-педагогічних особливостей мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку ми дійшли ряду висновків.

По-перше, нами було з'ясовано, що проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку на зберігає свою актуальність на сьогодні серед теоретиків та практиків як педагогіки так і психології, це пояснюється тим, що дошкільний вік є найбільш чутливим періодом для активного розвитку й формування важливих психологічних особливостей, необхідних компетентностей серед яких важливе місце посідає мовленнєва, як основа успішного психічного розвитку дитячої особистості. Надбання психології й педагогіки засвідчують, що дошкільний період налічує ряд особливостей у процесі мовленнєвого розвитку.

Нами було встановлено, що сім'я – це найперший соціальний інститут для кожної людини. Саме у ньому дошкільник отримує первинні знання про світ та навички, серед яких – мовленнєві. Відтак, роль сім'ї у процесі мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є достатньо важливою і ґрунтовною, адже чуючи приклад мовлення найближчих людей у дитини закладаються основи власного мовлення.

Не менш важливу роль у процесі мовленнєвого розвитку відіграє заклад дошкільної освіти. Це пояснюється тим, що ця освітня установа є першою ланкою у системі сучасної освіти нашої країни, де діти проводять велику кількість часу біля вихователів, що створюють оптимальні умови для їх освітнього процесу, а тому, вихователям важливо працювати над власним мовленням, бо воно є безпосереднім засобом у процесі розвитку й становлення мовлення кожного дошкільника.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї З МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

2.1. Завдання та методи співпраці закладу дошкільної освіти та сім'ї у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку

Дошкільне дитинство – це унікальний період у процесі розвитку кожної людини, адже саме тоді відбувається стрімке формування фізіологічних особливостей й важливих психологічних аспектів розвитку які є необхідними для успішної інтеграції у суспільство. Однією з важливих особливостей цього вікового етапу є те, що дитина протягом цього процесу розвитку перебуває у своєрідній залежності від дорослих – членів сім'ї та педагогів. Сьогоднішні модернізації освітнього процесу, зокрема удосконалення в дошкільній ланці пояснюються тим, що сучасне українське суспільство зазнає певні соціокультурні зміни загалом, а це особливо яскраво виявляється у зміні ціннісного відношення індивідуальної та соціальної складової особистості кожного сучасного вихованця.

Сьогоднішнім пріоритетом в освіті, на відміну від недалекого минулого, є інтерес та потреби кожної дитини, а не оволодіння нею стереотипами соціальної поведінки. Водночас основні характеристики системи дошкільної освіти залишилися незмінними, які не передбачали практичного вирішення цього питання. На наш погляд, позбутися цієї проблеми допоможе взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти, адже ці два соціальні інститути справедливо вважаються важливими джерелами знань для всебічного розвитку кожної дитини.

Відтак, зміни, що відбуваються на сьогодні у сфері дошкільної освіти спрямовані насамперед на поліпшення якості цієї освітньої ланки. Ми переконані, що від якісно організованої спільної праці сім'ї та закладу дошкільної освіти залежить результат отриманих знань дитиною.

Вважаємо, що позитивний результат можливий лише при розгляді сім'ї та закладу дошкільної освіти у рамках єдиного освітнього простору, що має на меті тісну співпрацю між педагогами дошкільної установи та сім'єю протягом усього дошкільного дитинства дитини.

Таким чином, актуальність цієї проблеми пояснюється тим, що у теорії та практиці дошкільної освіти, співпраця педагогів та батьків дитини є однією з найбільш гострих проблем, адже сім'я – це унікальне соціальне угруповання, що дозволяє дитині отримати найперші уявлення про оточуючий світ, в свою чергу, заклад дошкільної освіти – це перша освітня установа з якою стискається дитина, що є своєрідним джерелом первинних знань, а тому, вважаємо, що лише за умови якісної співпраці цих двох інституцій можливо досягти якісного оволодіння дітьми необхідних компетентностей для подальшого життя та освіти, зокрема, мовленнєвої, адже загально визнано, що якісне сформоване мовлення – невід'ємна основа всебічного розвитку мовлення дитини.

До проблеми співпраці закладу дошкільної освіти та сім'ї звертались багато сучасних дослідників, а саме: Т. Довженко, Н. Юргеля, А. Степанюк, О. Сорочинська, Н. Ковалевська, А. Пасічніченко, Т. Мельник, В. Кушнір, Л. Дубровська, В. Дубровський.

На сучасному етапі в основі спільної діяльності сім'ї й закладу дошкільної освіти закладено наступні принципи:

- батьки й педагоги й партнерами у вихованні й навчанні дітей;
- це єдине розуміння педагогами й батьками цілей й завдань виховання й навчання дітей;
- допомога, повага й довіра до дитини як з боку педагогів, так і з боку батьків;
- знання педагогами й батьками виховних можливостей колективу й родини, максимальне використання виховного потенціалу в спільній роботі з дітьми;
- постійний аналіз процесу взаємодії сім'ї й закладу дошкільної освіти його проміжних і кінцевих результатів [17, с. 18].

Завдання співпраці закладів дошкільної освіти з сім'єю полягають у:

- формуванні у батьків знань і вмінь, необхідних для виховання дітей (про вікові анатомо-фізіологічні та психічні особливості дітей раннього та дошкільного віку, про зміст, методи і умови правильного виховання в сім'ї);
- допомозі у визначенні та подоланні труднощів сімейного виховання;
- встановленні єдності педагогічних впливів на дитину і контролю за правильним вихованням дитини;

- вивченні, узагальненні і пропаганді перспективного досвіду сімейного виховання з метою попередження та уникнення можливих помилок [18].

Автори Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» виділяють завдання співпраці педагогів з батьками. Зокрема: налагодити партнерські стосунки, які б гарантували всім учасникам освітнього процесу рівність у розв'язанні спільних задач, право на активну та конструктивну позицію; інформувати батьків про підходи дошкільного закладу до виховання і навчання дошкільників, нетрадиційні методи роботи з дітьми; визначити спільні та специфічні для сім'ї; визначити спільні та специфічні для сім'ї і дошкільного закладу функції, оприлюднити їх, означити «демаркаційні лінії»; залишити за кожною з сторін право на свою особливу роль у вихованні дитини; вдосконалювати вміння бути об'єктивним у судженнях та оцінках, поводитися справедливо, незалежно від свого суб'єктивного ставлення до партнера; створити атмосферу спільності інтересів педагогів і батьків, взаємопідтримки, взаємопроникнення партнерів у проблеми одне одного [19].

Головне в роботі будь-якої дошкільної установи – це збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я вихованців, їх творчого та інтелектуального розвитку, забезпечення умов для особистісного зростання. Успішне здійснення цієї великої та відповідальної роботи неможливе у відриві від сім'ї, адже батьки є першими та головними вихователями своєї дитини з моменту народження та на все життя. Взаємодія дошкільного закладу та сім'ї заснована на співпраці, тобто спільному визначенні цілей діяльності, спільному розподілі сил, засобів та предмету діяльності у часі відповідно до можливостей кожного учасника, спільному контролю та оцінці результатів роботи, а потім прогнозуванню нових цілей, завдань та результатів.

Актуальність цієї теми у тому, що сучасна сім'я характеризується своєю нестабільністю, розвиваються процеси кризових явищ у ній, збільшується кількість конфліктних сімей, де розбіжності батьків друг з одним впливають на виховання дітей. Взаємодія педагогів дошкільного закладу з батьками, що передбачає обмін думками, почуттями, переживаннями, спрямовано на підвищення педагогічної культури батьків.

Вплив дошкільних закладів на розвиток педагогічної культури батьків буде ефективним, якщо відповідатиме таким критеріям:

1. Спрямованість і адресованість. Даючи конкретні поради, рекомендації, педагоги повинні знати особливості конкретних сімей. Нерідко батьки самі звертаються до вихователів за педагогічними порадами, у тому числі з конкретними питаннями щодо власної дитини.

2. Оперативний зворотний зв'язок. Робота педагога з батьками має вибудовуватися на основі живого діалогу, в процесі якого він з'ясовує рівень сформованості педагогічних знань і навичок батьків, вносить за необхідності відповідні корективи.

3. Індивідуалізація педагогічного впливу. Працюючи з батьками, вихователь допомагає їм використовувати педагогічні знання не як абстрактні істини, а як керівництво до практичних виховних дій, спрямованих на конкретну дитину з її особливостями, перспективами вікового та індивідуального розвитку [20].

Загальновідомо, що взаємодія з сім'єю у закладі дошкільної освіти відбувається за трьома напрямками:

- 1) робота з педагогами,
- 2) робота з батьками,
- 3) спільна діяльність педагогів, батьків, дітей.

Робота з педагогами – це тривалий, регулярний системний процес, який здійснюється за трьома блоками: мотиваційний блок, когнітивний блок, практичний блок. Кожен блок містить різноманітні, взаємопов'язані форми та методи роботи.

Робота з батьками включає три блоки: інформаційно-аналітичний, просвітницький, контрольний-оцінний. Серед методів вивчення сім'ї досить поширеними стали соціологічні методи: анкетування, інтерв'ювання, спостереження.

Види робіт, що впроваджуються у роботі з батьками найчастіше – це семінари-практикуми, батьківські лекторії, індивідуальне консультування, батьківські тренінги, клуби, бібліотеки, наочна-пропаганда, вечори питань та відповідей.

Особливим напрямом у системі взаємодії дошкільної освітньої організації із сім'єю є спільна діяльність педагогів, батьків й дітей, що може бути організована у форматі різноманітних заходів.

Переконані, що позитивний результат у процесі всебічного розвитку дітей дошкільного віку можливий лише при розгляді сім'ї та закладу дошкільної освіти у рамках єдиного освітнього простору, що має на увазі взаємодію між педагогами

дошкільної установи та сім'єю протягом усього дошкільного дитинства дитини. Взаємодія закладів дошкільної освіти та сім'ї – важлива умова повноцінного розвитку дошкільнят. Вважаємо, що концепція «взаємодії з сім'єю» не можна плутати з поняттям «робота з батьками», хоча друге є складовою першого. Взаємодія має на увазі не тільки розподіл завдань між учасниками процесу для досягнення єдиної мети. Взаємодія обов'язково передбачає контроль або зворотний зв'язок, але при цьому контроль повинен бути ненав'язливим, опосередкованим.

Безпосереднє здійснення взаємодії вихователів і батьків ґрунтується на вивченні сім'ї педагогами і використанні методів впливу учасників педагогічного процесу один на одного:

- метод переконання: обмін думками, порада, пояснення, висловлювання своїх думок, суджень, аргументів, навіювання;
- метод вправлення: особистий приклад педагога, батьків, прохання, доручення, показ-інструкція, практичні заняття з елементами тренінгу, моделювання та програвання педагогічних ситуацій;
- метод педагогічної оцінки: похвала, подяка, зауваження, заохочення [21, с. 62].

Отже, заклад дошкільної освіти і сім'я – це два важливих інститута розвитку дітей, два виховних феномена, кожен з яких має свій особливий вплив на розвиток вихованців, здобуття мовленнєвої компетентності дитини, але тільки в поєднанні один з одним вони створюють оптимальні умови для якісного, всебічного розвитку кожного вихованця. Їх виховні функції різні, але обидва важливі для розвитку дитини.

Відомо, що мовлення дітей дошкільного віку формується під впливом мовлення дорослих, що їх оточують й мовленнєвого середовища загалом у якій знаходиться дитина, адже мовлення не є вродженою здатністю, а розвивається в процесі онтогенезу (індивідуального розвитку організму від народження до кінця життя), паралельно з фізичним та психічним розвитком дитини та служить індикатором її загального розвитку. Велике значення для мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку має життєве середовище, в якому дитина зростає — турбота, ставлення оточуючих дорослих, їх виховний вплив, а також діяльність дитини в різних сферах діяльності. Теорія та практика дошкільної освіти засвідчує, що у мовленнєвому розвитку дошкільників основну роль грають дорослі: вихователь – у дошкільній установі, батьки

та родичі — у сімейному середовищі. Успіх дошкільника в оволодінні мовленням багато в чому залежить від мовленнєвої культури дорослих, від того, як вони розмовляють з дитиною, яку увагу приділяють мовленнєвому спілкуванню з нею.

Таким чином, ці два соціальні інститути є важливими елементами у мовленнєвому розвитку, встановленню усіх частин цієї компетентності, а тому, вважаємо, що важливим є їх фахово організована співпраця та взаємодія протягом усього перебування дитини в дошкільній установі.

Необхідність взаємодії сім'ї та дитячого садка обумовлена: загальною виховною метою, загальним предметом та загальним результатом педагогічної діяльності. Слід враховувати складність проблеми, яка полягає в тому, що дитина виступає тут як об'єкт загальної педагогічної діяльності та одночасно як суб'єкт того процесу. Вихователі та батьки повинні здійснювати специфічну взаємодію, що спрямована на збереження та розвиток активної позиції дитини, на допомогу та підтримку дитини в освоєнні нею позиції суб'єкта у доступних їй видах діяльності.

Дослідниця Л. Кужільна відзначає, що найвагомішими у мовленнєвому розвитку, є: підтримання дитячої ініціативи у систематичному читанні та переказуванні дітям літературних творів різних жанрів і тематики; залучення дітей до обговорення змісту, персонажів прочитаних творів; висловлення власних оцінних суджень і ставлень; спонукання до постановки питань про те, що було незрозумілим у творі; заохочення дітей до запам'ятовування віршових текстів та їх виразного розказування; сприяння свідомому запам'ятовуванню дітьми почутих від батьків творів, вміння впізнавати назву, автора, персонажів твору за його фрагментами, ілюстраціями або слайдами [22, с. 54]. Ми погоджуємося з думкою дослідниці, адже переконані, що лише за умови інтегрованого використання дорослими (як педагогами так і батьками) різноманітних форм активності для дітей можливий успіх у оволодінні дітьми мовленнєвої компетентності.

Отже, спільна робота закладу дошкільної освіти та сім'ї – необхідна умова всебічного розвитку кожної дитини. На сьогодні дошкільні установи та сім'я повинні становити єдиний освітньо-виховний простір для дитячого розвитку. Основна мета окресленого нами процесу є встановлення довірчих стосунків між усіма учасниками освітнього процесу з метою організації якісної спільної роботи що змогла б забезпечити

успіх у мовленнєвому розвитку кожної дитини та оволодіння ними цієї компетентності особливості якої, визначені у БКДО (2021 р.).

2.2. Форми співпраці дошкільної установи та сім'ї у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку

Відомо, що у період дошкільного дитинства розширюється та перебудовується система взаємовідносин дитини як з однолітками так і з дорослими, з'являються більш складні види діяльності, зароджується діяльність, спільна з однолітками. Для дошкільника відкривається світ людських взаємин, законів якими живе суспільство. Саме це своєрідне ознайомлення з оточуючим світом у майбутньому сприятиме успішній інтеграції дітей у соціум та встановленню їх як невід'ємних об'єктів соціальної системи. Дошкільний вік особливий тим, що саме у цей період закладаються основи найбільш необхідних знань з різних сфер життя, відбувається стрімке формування необхідних компетентностей, що будуть необхідні для подальшого життя та освітнього процесу.

Ми переконані, що виховання дошкільників є однією з найважливіших задач для сучасного суспільства, адже діти – це майбутнє нашої держави та світу. Важлива роль їх вихованні належить сім'ї.

Сімейне виховання спрямоване на процеси впливу на дітей з боку батьків та інших членів сім'ї з метою досягнення бажаних результатів. Але важлива роль у вихованні дітей відводиться не тільки сім'ї, а й дошкільному закладу, в якому дитина проводить більшу частину дитинства. У дошкільному віці створюються найбільш сприятливі умови для зростання та розвитку дітей.

Сучасна сім'я є одним із головних діючих інститутів формування особистості дитини, формування у неї морально-позитивного потенціалу. Саме в сім'ї діти набувають перший досвід соціального життя, здобувають первинні знання про оточуючий світ, в сім'ї формується їх характер, розширюється кругозір, закладаються життєві позиції. У той же час, багато залежить від складових відносин між педагогом та батьками.

Вважаємо, що інтереси дитини можуть постраждати, якщо відносини між працівниками закладів дошкільної освіти та батьками не склалися. Це можна пояснити тим, що лише за умови злагодженої спільної роботи можливо забезпечити безперервний, злагоджений процес всебічного розвитку дитини у якому важливе місце належить мовленнєвому розвитку, адже ця компетентність є необхідною умовою як для психічного так і для особистісного розвитку дитини. Вважаємо, що спільна праця сім'ї та вихователів закладів дошкільної освіти у процесі мовленнєвого розвитку вихованців може бути успішною за умови, якщо педагоги та батьки займуть позицію союзників у цьому, а це в свою чергу приведе до стрімкого набуття дітьми необхідних знань та умінь.

На сьогодні спостерігається тенденція до того, що багато батьків не можуть приділяти дітям належної уваги, не знають форм і методів виховання та розвитку, особливостей мовленнєвого розвитку дошкільнят. Звичайно, фахівці дошкільних закладів активно допомагають членам сім'ї, беруть на себе відповідальність за навчання та виховання дітей, забуваючи, що батьки теж мають виявляти зацікавленість у спілкуванні з педагогічним колективом. Проте, важливо пам'ятати, що залучення батьків у сферу педагогічної діяльності, їхня участь у виховно-освітньому процесі необхідна для їхньої дитини.

Відтак, ми вважаємо, що фахівцям закладів дошкільної освіти важливо пам'ятати про особливості форм співпраці з батьками з метою забезпечення якісного мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

У дитячому садку дитина здобуває освіту, набуває вміння взаємодіяти з іншими дітьми та дорослими, організовувати власну діяльність. Наскільки ефективно дитина буде опановувати цими навичками, залежить від ставлення сім'ї до дошкільної установи. Гармонійний розвиток дошкільника без активної участі його батьків в освітньому процесі навряд чи можливо. Мета такого співробітництва не повинна обмежуватись якісним виконанням їхнього соціального замовлення щодо нагляду, виховання та навчання дітей, яких сьогодні хочуть бачити «конкурентоспроможними» та максимально підготовленими до навчання у школі. Важливою у співпраці з кожною сім'єю є допомога батькам зрозуміти і сприйняти сучасні гуманістичні ідеї та орієнтири, які ґрунтуються на повазі до особистості дитини, турботі про її всебічний

розвиток. Такий підхід передбачає сприйняття дитини як унікальної особистості, визнання її прав, ставлення до неї як до суб'єкта з власними потребами. А це вимагає від батьків володіння певними знаннями про закономірності розвитку дитини [23].

З метою подальшого розвитку і створення механізмів реалізації прав дитини на розвиток і освіту, гарантованих Конституцією України, було прийнято цілу низку законодавчих актів: Сімейний кодекс України (редакція від 02.04.2020), Закон України «Про охорону дитинства» (редакція від 09.08.2019), Закон України «Про освіту» (редакція від 02.04.2020), Закон України «Про дошкільну освіту» (редакція від 18.03.2020), Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2012). Отже стає очевидним, що участь батьків у освітньому процесі дошкільного закладу є серйозною і відповідальною для них справою, що вимагає певної компетентності. Сучасні дошкільні заклади стають все більш відкритими для батьків, дітей і громадськості. Вони все більше уваги приділяють освіті і вихованню батьків, вважаючи це одним з принципово важливих чинників успішного розвитку і виховання дітей. Вплив дошкільних закладів на розвиток педагогічної культури батьків буде ефективним, якщо відповідатиме таким критеріям:

1. Спрямованість і адресованість.
2. Оперативний зворотній зв'язок.
3. Індивідуалізація педагогічного впливу.

Важливим завданням на шляху взаємодії залишається зацікавленість з боку усіх учасників педагогічної взаємодії. Застосовуючи різноманітні форми такої роботи (організовуючи спілкування та спільну діяльність) вихователь стимулює інтерес до взаємодії [24].

Спільна робота закладу дошкільної освіти із сім'єю у напрямку мовленнєвого розвитку дітей є процесом міжособистісного спілкування, де результатом виступає виховання у батьків усвідомленого ставлення до власних поглядів у питаннях виховання дітей. Взаємодія сім'ї та дошкільної установи ґрунтується на єднанні виховних цілей, спільності предмета та результату педагогічної діяльності. Мета взаємодії такої взаємодії полягає у встановленні партнерських відносин між усіма учасниками педагогічного процесу, а також залучення батьків до життя закладу дошкільної освіти. Вважаємо, що якщо фахівці дошкільних установ зможуть

встановити контакт з батьками це буде своєрідним успіхом у забезпеченні процесу оволодіння дітьми мовленнєвої компетентності, адже підвищиться педагогічна обізнаність батьків з питань психологічного й фізіологічного розвитку дітей, а це стане підґрунтям для забезпечення якісного, безперервного мовленнєвого процесу.

Організовує і керує роботою з сім'єю вихователь з допомогою завідуючої ЗДО та методиста. Форми роботи з батьками можуть бути:

- колективними;
- індивідуальними;
- наочно-інформаційними.

До колективних форм роботи належать батьківські збори (групові та загальні), на яких обговорюються проблеми життєдіяльності групи і дитячого садка; зустрічі з батьками; вечори запитань і відповідей; засідання “круглого столу” з дискусійних проблем; заняття-тренінги, покликані навчити батьків правильно організувати спілкування і спільну діяльність з дитиною; спільні з дітьми, батьками і вихователями свята і розваги; виставки спільних робіт батьків і дітей; дні відкритих дверей; школи для батьків; сімейні (домашні) педради, які проводять у батьків вдома; батьківські конференції.

Індивідуальні форми роботи охоплюють індивідуальні бесіди і консультації (проводять, як правило, вранці і ввечері, коли батьки приводять дитину в дитячий садок або забирають додому), відвідування дітей вдома; залучення батьків до життя дитячого садка (організаційно-господарська допомога вихователю: виготовлення іграшок, посібників, допомога у проведенні екскурсій, культпоходів тощо).

Найпоширенішими наочно-інформаційними формами роботи є виставки дитячих робіт; реклама книг, публікацій у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання. Очікувану ефективність забезпечує раціональне поєднання різних форм роботи [25, с. 117].

Ми переконані, що при спільній роботі сім'ї і закладу дошкільної освіти з проблеми мовленнєвого розвитку дітей, важливо дотримуватися ряду сталих принципів якісної співпраці, а саме:

1. цілеспрямованості (кожні учасники освітнього процесу мають свідомо розуміти важливість спільної мети, ретельно та вдумливо підходити до організації мовленнєвого розвитку дитини);

2. системності (важливо, щоб усі учасники цієї спільної роботи працювали тривало та якісно. Ми переконані, що лише за умови системної роботи можливо отримати результати у мовленнєвому розвитку дітей);

3. спланованості (переконані, що до організації визначеного нами процесу важливо підходити свідомо за розплановано, лише за цієї умови можливий успіх);

4. диференційованого підходу до роботи з батьками з урахуванням специфіки кожної сім'ї (вважаємо, що фахівцям дошкільних установ важливо пам'ятати про індивідуальні особливості кожної сім'ї, розуміти їх та приймати, лише за цієї умови можливий успіх у забезпеченні мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку);

5. доброзичливості (цей принцип полягає у тому, щоб лише за умови взаємної ввічливості та доброзичливого ставлення усіх учасників освітнього процесу можливо забезпечити успіх у мовленнєвому розвитку вихованців).

Відзначимо, що поряд з найбільш відомими та розповсюдженими формами взаємодії можна застосовувати інноваційні, що детально висвітлені у Інструктивно-методичних рекомендаціях «Щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2020/2021 навчальному році», а саме:

- «Буккросинг» — постійно діючі групові центри психолого-педагогічної літератури, що створюють комфортні умови для реалізації інформаційної та просвітницької взаємодії ЗДО та родин. Передбачає створення відкритої полиці, шафи, де кожен може взяти книжку, яка сподобалася, та поділитися своїми книжками з іншими батьками, педагогами тощо.

- «Дерево цілей» або «Дерево розвитку групи» - це проєкт спільної інтерактивної діяльності батьків, дітей, педагогів. Він сприяє усвідомленню того, що батьки є партнерами в плануванні та реалізації заходів щодо розвитку дітей, поповнення розвивального середовища групи.

- «Батьківська скринька» — дає можливість батькам у зручний для них час вносити пропозиції щодо поліпшення освітнього процесу, ініціювати обговорення проблемних питань, як діяльності закладу освіти, так і розвитку своєї дитини [26].

Таким чином педагогічна діяльність налічує достатньо змістовний перелік як традиційних, так й інноваційних форм співпраці батьків та закладу дошкільної освіти, що можуть бути успішно використані задля спільної мети – мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

Н. Горбенко виокремлює ряд особливостей у процесі спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Завдання взаємодії ЗДО з батьками

1. Обґрунтування першочергової ролі батьків у вихованні дітей
2. Розкриття ролі дошкільних навчальних закладів
3. Допомога в усвідомленні особливостей дошкільного дитинства
4. Залучення батьків до посиленої участі у створенні умов для різноманітної діяльності дітей.
5. Ознайомлення родини зі специфікою розвитку, виховання та навчання дітей раннього та дошкільного віку.

Форми та методи спільної роботи

- Індивідуальні (бесіди, консультації, відвідування педагогами окремих сімей)
- групові (консультації з психологами, юристами, лікарями, вчителями; заняття в школі молодих батьків, відкриті заняття, організація роботи батьківського комітету, створення і функціонування спільної ради, оформлення наочної інформації, виконання окремих господарських функцій)
- колективні (батьківські збори, дні відкритих дверей, лекції, батьківські конференції; дитячі ранки, родинні свята; проведення сімейних свят, влаштування виставок дитячих та сімейних творчих робіт) [27].

Ми вважаємо, що взаємодія з сім'ями йде за такими своєрідними етапами:

1. Знайомство – запрошують батьків відвідати ЗДО, надають «візитну картку» дитячого садка, встановлюють зустрічі з батьками з метою з'ясування умов відвідування дитини;
2. Подальші контакти ЗДО та сім'ї включають: щоденне спілкування, неформальні бесіди про дітей, обговорення успіхів чи проблем; пропозиції відвідати

лікаря, логопеда, психолога, інформаційні стенди, дні та вечори відвідувань, щоб побачити, як займається їхня дитина;

3. Різноманітна допомога батьків у дошкільній установі;

4. Допомога ЗДО батькам: надання допомоги у питаннях розвитку та виховання дітей, накопичення інформації та простих порад, пошук у вирішенні проблем, вихід із кризових ситуацій.

Лист Міністерства освіти щодо організації діяльності ЗДО в 2020-2021 навчальному році наголошує на необхідності звернути увагу на запровадження дистанційних форм роботи з батьками на онлайн платформах: Google Classroom, Zoom; застосування мобільних додатків Messenger, Viber, Facebook в межах робочого часу. Щоб донести інформацію до сучасних батьків, привернути їхню увагу, потрібно їх дивувати. Така можливість є завдяки сучасним технологіям. Звісно, нетрадиційні форми роботи із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій не замінять живе спілкування батьків з вихователями. На сучасному етапі вихователями залучаються сучасні технології, серед них: нетворкінг технологія / фідбек-технологія. Інтернет-платформ. Технології нетворкінгу дають змогу вивести на новий рівень комунікацію з батьками, а також організувати ділове спілкування батьків та вихователів. Спеціалісти з дошкільної освіти створюють власні блоги та використовують їх як специфічну форму організації спільноти користувачів. Цю інтерактивну форму комунікації можна використати для поширення інформації про особливості формування уявлень про професії та давати цікаві розробки завдань з цієї проблематики для дошкільників. Дещо насторожене ставлення громадськості до практики розповсюдження освітньої інформації для дітей через соціальні мережі (Фейсбук, Інстаграм), але так вихователь і керівник дошкільного закладу мають змогу оперативніше зреагувати на не конструктивні явища як у батьківському середовищі, так і в педагогічному. Опитування батьків вихованців закладів дошкільної освіти показало, що вони використовують соціальні мережі значно частіше, ніж інші інтернет-ресурси [28].

Отже, теорія та практика дошкільної освіти засвідчує, що на сьогодні налічується достатня кількість як традиційних так й інноваційних, форм спільної роботи сім'ї та дошкільної установи у процесі мовленнєвого розвитку дошкільників.

Висновки до розділу 2.

Отже, здійснивши аналіз науково-дослідних джерел ми дійшли ряду висновків. Актуальність досліджуваної проблеми пояснюється тим, що у теорії та практиці дошкільної освіти, співпраця педагогів та батьків дитини є однією з найбільш гострих проблем, адже сім'я – це унікальне соціальне угруповання, що дозволяє дитині отримати найперші уявлення про оточуючий світ, в свою чергу, заклад дошкільної освіти – це перша освітня установа з якою стискається дитина, що є своєрідним джерелом первинних знань, а тому, вважаємо, що лише за умови якісної співпраці цих двох інституцій можливо досягти якісного оволодіння дітьми необхідних компетентностей для подальшого життя та освіти, зокрема, мовленнєвої, адже загально визнано, що якісне сформоване мовлення – невід'ємна основа всебічного розвитку мовлення дитини.

Спільна робота закладу дошкільної освіти із сім'єю у напрямку мовленнєвого розвитку дітей є процесом міжособистісного спілкування, де результатом виступає виховання у батьків усвідомленого ставлення до власних поглядів у питаннях виховання дітей. Взаємодія сім'ї та дошкільної установи ґрунтується на єднанні виховних цілей, спільності предмета та результату педагогічної діяльності. Мета взаємодії такої взаємодії полягає у встановленні партнерських відносин між усіма учасниками педагогічного процесу, а також залучення батьків до життя закладу дошкільної освіти.

РОЗДІЛ 3. СПІЛЬНА РОБОТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї З МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

3.1. Дослідження рівня зацікавленості батьків у співпраці з дошкільною установою з метою мовленнєвого розвитку дітей

Необхідність спільної роботи сім'ї та закладу дошкільної освіти обумовлена: загальною виховною метою, загальним предметом та загальним результатом педагогічної діяльності. Слід враховувати складність проблеми, яка полягає в тому, що дитина є об'єктом загальної педагогічної діяльності та одночасно як суб'єкт того процесу. Фахівцям дошкільних установ та батькам варто здійснювати особливу форму співробітництва, спрямовану на збереження та розвиток активної позиції дитини, на допомогу та підтримку дитини в освоєнні нею позиції суб'єкта у доступних їй видах діяльності.

Як показує практика і підтверджують педагогічні дослідження, батьки визнають пріоритет дошкільного закладу у вирішенні освітньо-виховних завдань, але не вважають за потрібне брати участь у педагогічному процесі. Педагоги недооцінюють роль сім'ї і прагнуть поєднати з батьками зусилля у розвиток та виховання дітей, тому не налагоджують належним чином зворотний зв'язок, не використовують повною мірою вплив сім'ї на дитини.

Активна позиція дошкільного закладу у взаємодії із сім'єю передбачає диференційований вплив на батьків. Вона не тільки забезпечує підвищення педагогічного потенціалу сім'ї, а й має прямий вплив на зміну рівня виховання та розвитку дошкільника.

Таким чином, найбільш конструктивною формою взаємодії сім'ї та педагогічного колективу є співпраця. Аналіз літератури дає підстави розглядати співробітництво як узгоджену діяльність з досягненням спільних цілей та результатів, в якій творчі здібності та можливості партнерів реалізуються найбільш повно та досягають якісно нового рівня розвитку.

Актуальність досліджуваної нами проблеми визначило тему нашого експерименту. Наше дослідження проводилось у Дніпропетровській області м. Кривий Ріг в закладі дошкільної освіти №156. Однією із складових констатуючого експерименту стало дослідження, спрямоване вивчення взаємодії закладу дошкільної

освіти з сім'єю, зокрема з питання мовленнєвого розвитку, визначення оптимальних форм взаємодії вихователів з сім'єю дітей у цьому напрямку. В ході нашого нами було використано заздалегідь складений опитувальник [Додаток А].

Мета нашого опитувальника дослідити ступінь зацікавленості батьків у мовленнєвому розвитку власних дітей та визначити особливості контакту дітей дошкільного віку з батьками щодо мовленнєвої активності. Опитувальник дозволяє визначити основні форми щодо взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку. Опитувальник складається з 14 питань, що оцінюється за чотирибальною шкалою (від 0 до 3 балів), ключем яких є сума балів. Після підрахунку балів визначаються — ініціативна група, епізодична група та проблемна група.

Батьки ініціативної групи готові до активної спільної роботи з закладом дошкільної освіти, зацікавлені у питаннях мовленнєвого розвитку власних дітей, ознайомлюються з літературою щодо особливостей мовлення дошкільників, вважають себе відповідальними за становлення мовленнєвої компетентності дітей, здатні до рефлексії з цієї проблеми.

Епізодична група в цілому згодна брати участь у роботі з розвитку мовлення своїх дітей, але не регулярно, у них часто не вистачає часу, до рефлексії з цього питання не готові, залежні від обставин.

Батьки проблемної групи не вважають себе відповідальними за розвиток мовлення дітей, проблемою порушення мовленнєвого розвитку своєї дитини не вважають, до співпраці з фахівцями та рефлексії з цього питання не готові.

Відповідно до отриманих даних будується подальша робота з батьками щодо розвитку мовлення дітей.

Результати дослідження спільної роботи батьків та закладу дошкільної освіти з питання розвитку мовлення дітей контрольної групи (батьки, які мають дітей з порушеннями мови) та експериментальної групи (батьки, які мають дітей без порушень мовного розвитку) показали, що відсоток батьків, які склали ініціативну групу батьківського співтовариства, 28,6%. Переважна більшість батьків у своєму відношенні до дитячого садка розташувалися в епізодичній групі - 55,4%. 16,1% склали проблемні батьки. Істотних відмінностей між результатами обстеження контрольної та експериментальної груп виявлено не було.

Результати засвідчують, що більшість батьків обох груп погано обізнані у питаннях розвитку мовлення дошкільнят. Тільки 26,8% батьків цікавляться питаннями розвитку мовлення, стежать за статтями в журналах та програмами з цієї проблеми. Батьки вкрай зацікавлені у розвитку мовлення своїх дітей, отримали інформацію про порушення та мовлення у своєї дитини, консультуються у фахівців, співпрацюють з ними, зацікавлені у виконанні їхніх рекомендацій. Зовсім не цікавиться цим питанням 12,5% батьків. Вони вважають, що питання розвитку мовлення своєї дитини має сенс піднімати пізніше, можливо, у шкільному віці. Іноді цікавляться питанням розвитку мови 60,7% опитаних батьків. Це з їх зайнятістю, вони бачать проблем. Після консультацій у фахівців їхня активність підвищується.

Тільки 19,6% батьків регулярно читають педагогічну літературу з питань розвитку промови дошкільнят. Іноді читають педагогічну літературу з цього питання 42,9% батьків, ніколи — 37,5%.

Більшість батьків (76,8 %) хотіли б брати участь у роботі з дітьми в закладі дошкільної освіти, проте при цьому постійно готові співпрацювати лише 28,57 %, епізодично — 33,93 %, відсоток бажаючих співпрацювати батьків, але не мають для цього часу, становив 14,29%. Трохи менш як чверть усіх батьків (23,21%) відповіли негативно, мотивуючи це тим, що цим питанням мають займатися лише працівники закладу дошкільної освіти.

3.2. Тренінг – особлива форма спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дітей

Процес виховання та навчання дитини – це погляд людства у майбутнє. Ми живемо в світі, що стрімко змінюється, в епоху інформаційних технологій, і вже не уявляємо наше життя без надбань сучасної науки.

Інформаційні технології дають нам нові можливості, але й багато чого вимагають від нас: розуміти і приймати нові реалії життя, швидко орієнтуватися, навчатися, точно і грамотно висловлювати власні думки і розуміти інших людей. Саме цих якостей дуже часто не вистачає сучасним людям.

Сучасні суспільно-політичні зміни, що неодноразово відбувалися в історії нашої країни здійснили належний вплив на стан сім'ї як важливого соціального інституту розвитку особистості. Ситуація, що склалася, вимагає застосування нових методів і засобів до психологічної роботи для надання допомоги сім'ї, що зіткнулася з проблемами організації процесу всебічного розвитку та всіх його аспектів, зокрема мовленнєвого.

Вважаємо, що одним з доречних засобів спільної роботи сім'ї та закладу дошкільної освіти є тренінг. Особливість цієї роботи полягає у тому, що тренер та всі учасники заходу працюють разом над однією окресленою проблемою. Його актуальність можна пояснити тим, що така групова робота сприятиме більш швидкому та якісному встановленню довірливих взаємин між батьками й педагогами, що сприятиме обміну знань й у майбутньому успішній організації позитивного мовленнєвого розвитку дошкільників.

Серед характерних рис тренінгової роботи виокремлюють такі:

- потребують чітко визначеної групи учасників (зазвичай 10-15 осіб);
- вирізняються єдністю часу, місця та дії: все відбувається й обговорюється тут і тепер, на особистому досвіді учасників і тренера;
- переважає активність учасників групи;
- заняття спрямовані не лише на формування знань, а й на розширення практичного досвіду учасників та групи в цілому [29, с. 4].

Тренінгові навчання цінувалося можливістю отримання за короткий термін великого обсягу необхідних знань. Висока ефективність тренінгового навчання є результатом того, що:

- цінується точка зору і знання кожного учасника;
- можна поділитися своїм досвідом і проаналізувати його у комфортній атмосфері без примусу;
- існує можливість вчитися, виконуючи практичні дії;
- можна припускатися помилок, що не призводитиме до покарання або негативних наслідків;
- немає оцінок та інших «каральних» засобів оцінювання нових знань [30].

Вважаємо, що вищеназвані особливості найбільш доречно окреслюють успішність тренінгової роботи з батьками в аспекті мовленнєвого розвитку дошкільників, адже лише за умови комфортної атмосфери можливо досягти успіху у спільній роботі та отримати якісний обмін знань з питань розвитку мовлення дітей.

М. Лященко відзначає, що «батьківський тренінг» – це активна форма роботи з батьками, які хочуть змінити свої погляди щодо поведження та взаємодії з власною дитиною, зробити відкритим і довірливим спілкування з нею. У батьківських тренінгах повинні брати участь обоє батьків. Від цього ефективність тренінгу зростає, і результати не змушують на себе чекати. Тренінг проводиться з групою, що складається з 12–15 осіб. Батьківські тренінги будуть успішними, якщо всі батьки активно братимуть в них участь і регулярно їх відвідуватимуть [31, с. 74].

Ми дотримуємося цієї позиції, адже переконані, що лише за умови активної участі обох батьків можливо забезпечити найбільш корисний та продуктивний тренінг з питань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

Отже, мета тренінгів з мовленнєвого розвитку полягає у забезпеченні поетапного набуття батьками знань про основні правила та принципи мовленнєвого розвитку власних дітей, розвинути практичні вміння реалізації культури взаємин з дитиною. Основні завдання тренінгу: поглиблення знань батьків про особливості розвитку дитини дошкільного віку, її мовленнєвого становлення [32].

В рамках тренінгів для батьків особливий акцент робиться на роботу в групі. Семінари призначені для того, щоб всі учасники навчилися працювати спільно з іншими, при цьому кожен крок був би чітко регламентований. Продуктивність зустрічі можлива, якщо встановлені і дотримуються правил [33].

Вважаємо, що при організації батьківських тренінгів з питань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку варто дотримуватися ряду методичних правил, а саме:

- правило щирості, що полягає у відкритості, відвертості усіх учасників тренінгового процесу. Важливість цього правила полягає у тому, що лише за умови комфортної та щирої атмосфери групи можливий продуктивний тренінговий процес;
- правило конфіденційності – все, що відбувається під час занять, не виноситиметься за межі групи. Це полегшує включення учасників до групових процесів, сприяє їх

саморозкриттю. Учасники не бояться, що зміст їхнього спілкування може стати загальновідомим;

- неприпустимість безпосередніх оцінок людини - під час обговорення того, що відбувається в групі, слід оцінювати не учасників, а лише їх дії;
- Активна участь – учасники повинні брати активну участь у запропонованих вправах, щоб на особистому досвіді набути необхідних якостей та вмій.
- «тренер завжди правий» - під час виконання завдань групи можуть виникнути спірні ситуації, під час вирішення яких останнє слово залишається поза тренером, оскільки він – ведучий.

Нами розроблений конспект тренінгу для батьків з мовленнєвого розвитку дітей.

Тема: «Мовлення – елемент всебічного розвитку дитячої особистості.

Мета: мотивація батьків до участі у мовленнєвому розвитку власних дітей.

Завдання:

1. Продемонструвати батькам ігрові прийоми, що сприяють розвитку мовлення дітей;
2. Активізувати взаємодію батьків та дітей, дати можливість батькам запозичувати елементи педагогічного досвіду для покращення власного.

Передбачуваний результат: батьки познайомляться з ігровими прийомами, які використовуються при мовленнєвому розвитку; отримані елементи педагогічного досвіду активізують взаємодію батьків та дітей, що сприятиме мотивації батьків до участі у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку [Додаток Б].

Вплив закладів дошкільної освіти на розвиток педагогічної культури батьків в аспекті мовленнєвого розвитку дітей буде ефективним, якщо відповідатиме таким критеріям:

1. Спрямованість і адресність. Даючи конкретні поради, рекомендації, педагоги повинні знати особливості конкретних сімей. Нерідко батьки самі звертаються до вихователів по педагогічні поради, у тому числі з конкретними питаннями щодо власної дитини.
2. Оперативний зворотний зв'язок. Робота педагога з батьками має вибудовуватися на основі живого діалогу, у процесі якого він з'ясовує рівень сформованості педагогічних знань і навичок батьків, вносить за необхідності відповідні корективи.

3. Індивідуалізація педагогічного впливу. Працюючи з батьками, вихователь допомагає їм використовувати педагогічні знання не як абстрактні істини, а як керівництво до практичних виховних дій, спрямованих на конкретну дитину з її особливостями, перспективами вікового й індивідуального розвитку.

Організація роботи з батьками в освітньому закладі багатоаспектна і має значні педагогічні можливості. Успіх в організації роботи з батьками великою мірою залежить від особистості й авторитету педагога, його професійності, високих моральних, людських якостей, вміння спілкуватись з батьками, з колегами, з дітьми. Особливе місце в цьому процесі посідає класний керівник, який є першим, хто встановлює контакт із сім'єю учня і чия компетентність стає обличчям освітнього закладу [34].

Основними завданнями взаємодії педагогів і батьків з питань мовленнєвого розвитку дошкільників:

- об'єднання зусиль дорослих для забезпечення успішного мовленнєвого розвитку кожної дитини;
- показ найбільш ефективних методів і прийомів роботи мовленнєвого виховання; розкриття можливості перенесення отриманих педагогічних знань в умови сімейного виховання;
- формування у батьків бажання і вміння спілкуватися з дітьми, правильно реагувати на проблеми (допомагати долати їх) і досягнення дітей (радіти успіхам) [35, с. 139-140].

Відтак, розвиток мовлення дитини без активної участі батьків навряд чи можливий. Важлива роль у формуванні особистості дитини, зокрема у мовленнєвому розвитку належить сім'ї, оскільки перші слова, дитина чує і вимовляє у колі близьких людей. Над розвитком мовлення варто працювати протягом усього дошкільного віку. Розвиток мовлення дітей у ній – одне з основних завдань сімейного виховання. Однак деякі батьки вважають, що дитина починає вчитися якісному літературному мовленню тільки в школі, і не звертають достатньої уваги на формування його у дошкільному дитинстві. Ми переконані, що дорослим варто прагнути до того, щоб забезпечити правильний мовленнєвий розвиток дитини, починаючи вже з перших місяців його життя. Отже, для того, щоб спільна робота закладу дошкільної освіти та сім'ї була плідною та реально сприяла розвитку мовлення дітей, необхідна спеціальна організація взаємодії педагогів дошкільного закладу та сімей вихованців.

У формуванні мовлення дитини велику роль відіграє її оточення, а саме, батьки та педагоги. Від того, як вони говорять з нею, скільки уваги приділяють мовленнєвому спілкуванню з дитиною, багато в чому залежить успіх дошкільника у процесі засвоєння мовлення. З моменту приходу дитини до закладу дошкільної освіти важливо переконати батьків у тому, що їхня роль у цьому дуже велика і всі зусилля вихователів без їхньої допомоги будуть недостатні, а можливо, й безрезультатні. Включення батьків у освітній процес є важливим фактором в досягненні успіху у мовленнєвому розвитку дошкільників. У роботі з батьками слід враховувати такі принципи:

- особистісний підхід з урахуванням освіти, віку та індивідуальних особливостей;
- застосування батьками здобутих теоретичних знань у повсякденній практиці сімейного виховання;
- облік рівня розвитку кожної дитини та диференційований підхід до проблеми виховання, навчання та проведення розвиваючої роботи в сім'ї.

Таким чином, мовленнєвий розвиток – це важливий компонент розвитку дитини в цілому, і важливо особливо серйозно підходити до цього процесу. Ця компетентність не передається генетично, дитина переймає досвід мовленнєвого спілкування від оточуючих, а тому, оволодіння мовленням безпосередньо пов'язане з середовищем, що оточує дитину.

Відтак, вихователям важливо спільно з батьками, намагатися знайти різні форми залучення їх до мовленнєвого розвитку дітей, крок за кроком долаючи складний процес формування правильного літературного мовлення, яке починається у дошкільні роки та вдосконалюється все життя.

Висновки до розділу 3

Отже, досліджуючи особливості спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дошкільників ми дійшли ряду висновків.

Нами було визначено ступінь зацікавленості батьків у співпраці з дошкільною установою з метою мовленнєвого розвитку дітей, в ході чого ми встановили, що певні групи батьків мають різні відношення до проблеми мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, а тому, вихователям важливо підходити до роботи з кожною сім'єю індивідуально.

Нами було обґрунтовано особливості тренінгу як найбільш оптимального засобу спільної роботи ЗДО та сім'ї з мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Це пояснюється його інноваційністю та продуктивністю у виконанні поставлених задач та забезпеченню найбільш оптимального середовища для спільної роботи батьків й фахівців дошкільної установи.

ВИСНОВКИ

У науковому дослідженні нами було зроблено теоретичне обґрунтування особливостей процесу спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку та визначено найбільш оптимальну систему роботи для цього напрямку роботи.

Нами було здійснено аналіз сучасної науково-дослідної літератури з теми дослідження та встановлено, що окреслена нами проблема є достатньо визначеною та обґрунтованою серед дослідників як психології так і педагогіки. Досліджувана нами проблема була предметом вивчення як відомих вчених так і сучасних науковців психолого-педагогічного профілю.

Нами було проаналізовано особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. В ході чого ми з'ясували, що мовлення – це основа психічного розвитку дитини, що визначає загальний успіх у всебічному розвитку дошкільників, є своєрідним засобом зв'язку та контакту з оточуючим світом, завдяки чому кожна дитина має змогу досліджувати оточуючий її світ, а це в свою чергу є джерелом для формування необхідних знань та компетентностей для подальшого життя та навчання. Цей процес є довготривалим та складним, що містить індивідуальні особливості відповідно кожного року дитини та вимагає від дорослих серйозної, фахової підготовки. Лише за цієї умови можливо отримати позитивні результати.

Нами було обґрунтовано роль сім'ї у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. Сім'я – це унікальне й складне угруповання людей, як би самою природою призначене для виховання. Головна причина впливу сім'ї на дітей у тому, що перші враження дитини від навколишньої дійсності, отримані в сім'ї найсильніші та найстійкіші.

Основи всіх компетентностей закладаються у сім'ї, у тому числі й мовленнєва. Мовлення дошкільників формується на прикладі рідних та близьких йому людей: матері, батька, бабусі, дідуся, старших сестер та братів, а тому оточуючим дорослим важливо серйозно підходити до питання мовлення дітей та створенню найбільш оптимального мовленнєвого середовища, адже їх мовлення є безпосереднім прикладом для наслідування власними дітьми.

Нами було визначено особливості впливу закладу дошкільної освіти на процес мовленнєвого розвитку дошкільників. Проблема місця дошкільних установ, ролі вихователів у оволодінні вихованцями якісного й сучасного українського мовлення на сьогодні є достатньо актуальним у психолого-педагогічній літературі. Зокрема, до цієї проблеми зверталися такі вчені як: А. Богуш, Т. Степанова, О. Скорина, А. Залізник, В. Іванова, М. Дешко, О. Попович, Н. Маліновська, Т. Маркотенко, Л. Рожанська, О. Артюхова.

Вважаємо, що оволодіння навичками мовлення як засобом та способом спілкування та пізнання є одним із найважливіших надбань дитини у дошкільному дитинстві. Ми переконані, що головну роль у розвитку мовлення, поповненні словникового запасу дитини грає вихователь та його власне мовлення, адже, це перша особа після членів сім'ї з якою дитина проводить велику кількість часу, відтак, мовлення педагога, його власна методична обізнаність у процесі мовленнєвого розвитку дітей є своєрідною основою для успішного оволодіння сучасним українським мовленням кожним дошкільником.

Нами було визначено особливості співпраці закладу дошкільної освіти та сім'ї в мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. Встановлено, що співпраця педагогів та батьків дитини є однією з найбільш гострих проблем, адже сім'я – це унікальне соціальне угруповання, що дозволяє дитині отримати найперші уявлення про оточуючий світ, в свою чергу, заклад дошкільної освіти – це перша освітня установа з якою стискається дитина, що є своєрідним джерелом первинних знань, а тому, вважаємо, що лише за умови якісної співпраці цих двох інституцій можливо досягти якісного оволодіння дітьми необхідних компетентностей для подальшого життя та освіти, зокрема, мовленнєвої, адже загально визнано, що якісне сформоване мовлення – невід'ємна основа всебічного розвитку мовлення дитини.

Нами було досліджено рівень зацікавленості батьків у співпраці з дошкільної установи з метою мовленнєвого розвитку дітей. З'ясовано, що недостатня кількість батьків на сьогодні готова активно співпрацювати з вихователями дошкільної установи з питання мовленнєвого розвитку.

Нами було обґрунтовано роль тренінгу як особливої форми спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дітей. Ми встановили, що

тренінг – це сучасна форма активної взаємодії між невеликою групою людей, завдяки якій можна у невеликий за обсягом час оволодіти новими знаннями. Така групова робота сприятиме більш швидкому та якісному встановленню довірливих взаємин між батьками й педагогами, що сприятиме обміну знань й у майбутньому успішній організації позитивного мовленнєвого розвитку дошкільників.

Отже, вважаємо, що поставлені нами завдання є цілком виконані. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у продовженні детального вивчення особливостей процесу спільної роботи закладу дошкільної освіти та сім'ї з мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пінчук Ю. Риторика, культура та техніка мовлення корекційного педагога. URL: https://pidru4niki.com/89954/ritorika/ritorika_kultura_ta_tehnika_movlennya_korektsiynog_o_pedagoga (дата звернення: 03.10. 2022).
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). МОН. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 03. 10.2022).
3. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку. Методика розвитку мовлення дітей раннього віку. URL: <https://sites.google.com/site/rozvutokmovlennya3/> (дата звернення: 03.10.2022).
4. Шеремет М. К. Фізіологічні і психологічні передумови мовленнєвого розвитку дітей в нормі та патології. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 27. С. 5-7.
5. Богуш А. М. Компетентнісний підхід до розвитку мовлення і навчання дітей дошкільного віку рідної мови. Становлення і розвиток української дошкільної лінгводидактики (друга половина XIX – початок XX ст.). К., 2019. С. 180-191.
6. Етапи мовленнєвого розвитку дитини (тезис від спеціаліста). Тернопільський обласний центр комплексної реабілітації. URL: <https://tockr.te.ua/1449> (дата звернення: 03.10. 2022).
7. Іншакова І. Є. Вплив сім'ї на всебічний розвиток особистості дитини. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Вип. 44, 2013. С. 210-214.
8. Медіна Т. В. Особливості функціонування молодшої сім'ї в Україні в період трансформації суспільства : дис. канд. соц. наук: 22.00.03. К., 2000. 213 с.
9. Кузьмінський А. І. Педагогіка родинного виховання: навч. посібник. К.: Знання. 2006. 324 с.
10. Основні функції сучасної сім'ї. Сім'єзнавство. URL: https://stud.com.ua/53431/sotsiologiya/osnovni_funktsiyi_suchasnoyi_simyi (дата звернення: 03.10.2022).
11. Подольська Є. А., Подольська Т. В. Соціологія: 100 питань – 100 відповідей. К.: Інкос, 2009. 352 с.

12. Султанова Н. Сім'я як суспільна інституція соціалізації дитини (XX–початок XXI століття). Людинознавчі студії. Педагогіка. 2015. С. 212-219.

13. Аніщук А. М. Вплив сім'ї на формування мовленнєвого самовираження дошкільників. Współczesna rodzina jako srodowisko opiekuńczo-wychowawcze / Redakcja naukowa: Halina Bejger, Oleg Lisovets, Renata Kartaszyńska, Swietłana Borysiuk. Nizyn: PP Lisenko M. M., 2017. 332 с.

14. Жаровцева Т. Г. Мовлення батьків як взірець правильності мовленнєвого розвитку дошкільників. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. 2013. №1-2. С. 257-262.

15. ДНЗ № 51 «Колосок» Професійне мовлення педагогів. URL: https://dnz51.edu.vn.ua/?page_id=1139 (дата звернення: 03.10.2022).

16. Рекомендації вихователям щодо формування у дітей правильного мовлення. LOGOPEDROOM. URL: http://krasnokutsk-logoped.edu.kh.ua/informacijnij_blok_batjkam_vchitelyam_vihovatelyam/logoped_u_dnz/rekomendacii_vihovatelyam_schodo_formuvannya_u_ditej_pravil'nogo_movlennya/ (дата звернення: 03. 10. 2022).

17. Гончар Н. П. Форми взаємодії закладів дошкільної освіти із сім'єю з питань формування здоров'язберезувальної компетенції в дітей дошкільного віку. Дошкільна педагогіка. Вип. 13. Т. 2. 2019. С. 183-186.

18. Мета і завдання взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї. Співпраця ДНЗ і сім'ї. URL: <https://sites.google.com/site/spivpracadnzisimie/> (дата звернення: 03. 10. 2022).

19. Взаємодія ДНЗ і сім'ї як умова успішної організації дослідницької діяльності дітей. Організація дослідницької діяльності дошкільників в екологічному вихованні. URL: https://vuzlit.com/438572/vzayemodiya_simy_i_umova_uspishnoyi_organizatsiyi_doslidnitskoyi_diyalnosti_ditey (дата звернення: 03. 10. 2022).

20. Взаємодія сім'ї і дошкільного закладу у вихованні дітей. Сторінка психолога. ДНЗ № 354. URL: <http://dnz354.edu.kh.ua/navchaljno->

[vihovnij_proces/storinka_psihologa/vzayemini_mizh_batjkami_ta_ditjmi/vzayemodiya_sim_i_i_doshkiljnogo_zakladu_u_vihovanni_ditej/?pvi=pvi](#) (дата звернення: 03. 10. 2022).

21. Залізняк А., Гаврилюк С. Педагогічна взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей дошкільного віку. Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. Вип. 1(3). Ч. 2. 2020. С. 59-64.

22. Кужільна Л. В. Проблеми спільної роботи сім'ї та дошкільного закладу з розвитку художньо-мовленнєвої діяльності старших дошкільників. Формування освітніх компетенцій дитини: проблеми, розвиток, супровід: Збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-методичного семінару для науковців, практичних працівників та студентів (27 березня 2014 року) / [гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін.]. Умань: АЛМІ, 2014. С. 52-55.

23. Трофаїла Н. Д. Співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей. Науковий журнал «Інноваційна педагогіка». Одеса, 2019. Вип. 12. Т. 2. С. 114-117.

24. Антипін Є. Чермошенцева Н. Підтримка сім'ї у психофізичному розвитку дітей передшкільного віку як теоретична проблема дошкільної освіти. Молодий вчений. Вип. 10 (86). К. 2020. С. 102-106.

25. Афтаназів В. Напрями і зміст співпраці вихователя з батьками дошкільників. Освітній простір України. 2014. Вип. 4. С. 115-120.

26. Інструктивно-методичні рекомендації «Щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2020/2021 навчальному році» URL: <file:///C:/Users/Admin/Desktop/5f2402c174135147155911.pdf> (дата звернення: 03. 10. 2022).

27. Горбенко Н. А. Взаємодія закладів дошкільної освіти з батьками – співпраця заради майбутнього. Інноваційний розвиток освіти в Україні й зарубіжжі в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних процесів. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. 2019. С. 129-148.

28. Ковалевська Н. Співпраця ЗДО і сім'ї у процесі формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку. Теорія та практика навчання і виховання. № 78 (2021). С. 27-31.

29. Мілютіна К. Л. Теорія та практика психологічного тренінгу: навч. посібник. К: МАУП, 2004. 192 с.

30. Блінов О. А. Особливості організації проведення психологічного тренінгу. Вісник. Збірник наукових статей Київського міжнародного університету. Серія: Психологічні науки. Вип. 12. К.: КМУ, 2008. С. 9-23.

31. Лященко М. Взаємодія батьків та педагогів – необхідна умова для виховання нового покоління. Рідна школа. 2011. № 11. С. 71-74.

32. Батьківські тренінги. Studfile. Нетрадиційні форми роботи з сім'єю. URL: <https://studfile.net/preview/10013179/page:4/> (дата звернення: 03. 10. 2022).

33. Психологічні тренінги для батьків: завдання, умови проведення, відгуки. Преса. <https://presa.com.ua/psykholohiia/psikhologichni-treningi-dlya-batkiv-zavdannya-umovi-provedennya-vidguki.html> (дата звернення: 03. 10. 2022).

34. Єсьман І. В. Інноваційні форми роботи з батьками учнів у сучасному освітньому закладі. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі : зб. наук. праць / редкол.: Т. І. Сущенко (головн. ред.) та ін. Запоріжжя. 2009. Вип. 2 С. 161-165.

35. Новоселицька Н. І, Ковалевська Н. В. Форми взаємодії вихователів з батьками з розвитку мовлення дітей дошкільного віку в умовах сучасного ЗДО. Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі: зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава: ФОП Цьома С. П., 2019. Вип. 3. С. 138-143.

ДОДАТОК А

Перелік питань до батьків

— Чи стежите Ви за статтями в журналах, програмами з питань розвитку мовлення?

— Чи читаєте Ви книги з розвитку мовлення?

— Які питання розвитку мовлення залишаються для Вас менш вивченими?

- Взаємини між дітьми та батьками під час спілкування (комунікації).
- Створення позитивної мотивації до мовних ігор, занять.
- Правильна організація занять, що сприяють мовленнєвому розвитку дитини.
- Розвиток самостійності дитини під час роботи з мовним матеріалом).
- Інше.

Далі проводилося вивчення потреб батьків у процесі мовленнєвого розвитку в аспекті взаємодії з дошкільною установою.

Батьків у розвитку мовлення дітей, підвищення їхнього ступеня участі у педагогічному процесі.

Батькам було запропоновано відповісти на запитання:

- У яких формах Ви хотіли б отримувати у дитячому садку інформацію про розвиток мовлення своїх дітей?

- На заняттях, в ігрових формах.
- На батьківських зборах.
- На батьківських конференціях.
- В індивідуальних розмовах із фахівцями.
- Інше.

- Чи бажаєте Ви брати участь у роботі з дітьми Вашої групи?

- Якому напрямку розвитку мовлення Вашої дитини Ви віддаєте перевагу?

- Заняття з батьками.
- Індивідуальні заняття.
- Музично-мовленнєве.
- Театралізовано-мовленнєве.
- Заняття з логопедом.
- Групові заняття.
- Розвиток дрібної моторики.
- Інше.

- Який гурток Ви могли б вести в групі розвитку мови?

- Гурток розвитку мовлення.
- Гурток «Поговоримо».
- Гурток юного казкаря.
- Хоровий гурток.
- Гурток етикету.
- Театральний гурток.
- Інше.

Наступна частина питань була спрямована на дослідження батьківської рефлексії щодо розвитку мовлення дитини.

- Чи одностайні Ви з чоловіком/жінкою у питаннях розвитку мовлення дитини?

- Кого Ви вважаєте відповідальними за розвиток мовлення дитини?

- Сім'ю.
- Державу.
- Соціальне середовище.

- Вихователів

- Чи вважаєте Ви, що розумієте внутрішній світ дитини?

- Так.
- Ні.

ДОДАТОК Б

Тренінг для батьків старшої вікової групи

Хід зборів.

- Добрий день, шановні батьки! Сьогодні Ви прийшли до дитячого садка, бо дуже любите своїх дітей, переживаєте за них, хочете, щоб вони були... А якими Ви хочете бачити своїх дітей?

Відповіді батьків.

– А що для цього Ви готові робити?

Вправа "У променях батьківського сонця"

Ціль - виявлення способів прояву батьківської любові до дитини, обмін батьківським досвідом.

На екрані сонечко без промінчиків, воно символізує батьків, кожна відповідь батьків додає сонечку промінчик.

Подивіться, яке наше батьківське сонечко променисте.

Педагог: Але я додам ще один промінчик – спілкуватися з дітьми через гру, тому що, як сказав Фрідріх Фребель: «Гра породжує радість, свободу, достаток, спокій у собі та біля себе, мир зі світом»

Дошкільний вік – найважливіший етап у розвитку дитини. У цей час формуються основні психічні процеси людини: увагу, пам'ять, мислення, мовлення, уява, сприйняття. Навчання проводиться з опорою на гру, тому що у дошкільному віці це провідний вид діяльності. Через гру дитина освоює навколишній світ. І, що важливо, у цій системі навчання – навчання через гру – немає жорстких нормативів кожної гри, наприклад, виконати це завдання з першого чи п'ятого, скористатися допомогою дорослого один чи десять разів. Головна мета – зацікавити дитину такою діяльністю. І навіть якщо дитині не з першого разу виходить виконати те чи інше завдання, вона щоразу робить нехай маленький, але крок назустріч до знань, а це і є процес розвитку.

І тому сьогодні я пропоную вам пограти в ігри, які допоможуть вашим дітям навчитися говорити красиво та розвинути власне мовлення.

Звучить музика

Педагог: Заплющте очі і згадайте себе – дитини, щасливого та радісного, а я скажу казкове заклинання:

Один – два – три!

Перетворюю Вас на дітей!

- Подивіться в чарівне дзеркало, там ви побачите унікальну, неповторну, маленьку людину. Усміхніться йому і ласкаво назвіть

(Батьки по черзі дивляться на себе в дзеркало і називають себе лагідними іменами).

Логопед: Гарненькі.... (Педагог перераховує ласкаві імена батьків), у нас в гостях гномик Гворунчик, (на екрані картинка гномик Говорунчик) Він дуже хоче навчитися красиво і правильно говорити. Для цього він робить спеціальну гімнастику – артикуляційну. Мета гімнастики, щоб «звук» народився! Давайте і ми спробуємо разом із ним виконати цю чарівну гімнастику, без якої звуки не з'являться.

(Батьки беруть дзеркала та виконують артикуляційні вправи).

- Дуже важливим є розвиток фонематичного слуху - вміння зосереджуватися на звуку. Маленька дитина не вміє порівнювати звуки, але її можна цьому навчити.

Мета вправ на розвиток фонематичного слуху – навчити дитину слухати та чути.

Гра з м'ячем

Мета: познайомити з іграми в розвитку фонематичного сприйняття і збагачення словника.

Педагог: Треба вигадати слово на звук Ш, сказати слово і підкинути м'ячик, той, до кого прилетить м'яч, скаже своє слово і відіб'є м'яч.

Гра "Що ще буває?"

Ціль: познайомити з іграми на розвиток лексико-граматичних навичок.

Педагог: Гному цікаво, а що ще буває круглим, як м'ячик?

Відповіді батьків.

І насамкінець нашого заходу, пропоную взяти чисті аркуші паперу, вони чисті як наші дітки. Листочки у нас різного кольору, вони не схожі один на одного, як і наші вихованці: різні за характером, інтересами, поведінкою. Обводимо долоню дитини та вирізаємо. У центрі долоні пишемо ім'я своєї дитини. Готові долоні приклеюємо як пелюстки до серцевини квітки. Подивіться, яка у нас вийшла красива, яскрава, весела квітка. І нехай у вас вистачить ТЕРПІННЯ і КОХАННЯ, при вирощуванні цієї квітки – Вашої дитини!

А мені залишається подякувати Вам дорогі батьки за участь у нашому заході.